

ZBORNİK SIMPOZIJA

V SPOMIN 120 LET SMRTI LJUBITELJSKEGA ZGODOVINARJA MATEJA SLEKOVCA

Matej Slekovec - zgodovinska sekcija

Matej Slekovec - zgodovinska sekcija pri DPD Svoboda Kidričevo

Dogodek je bil: 25.11. in 26.11.2023

Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju

Krajepisno-Zgodovinske črtice

Spisal
Matej Slekovec
kaplan pri sv. Lovrencu na Dravskem polju.

V MARIBORU 1885

DONATIS

2023

**SIMPOZIJ V SPOMIN 120 LET SMRTI
LJUBITELJSKEGA ZGODOVINARJA
MATEJA SLEKOVCA**

Simpozij prireja Matej Slekovec zgodovinska sekcija
pri DPD Svoboda Kidričevo

Matej Slekovec
6. AVGUST 1846 – 15. DECEMBER 1903

Matej Slekovec - zgodovinska sekcija (MS-ZS)
Delavsko prosvetno društvo (DPD) Svoboda Kidričevo
Ulica Borisa Kraigherja 25, 2325 Kidričevo

Naslov:	<i>ZBORNİK SIMPOZIJA V SPOMIN 120 LET SMRTI LJUBITELJSKEGA ZGODOVINARJA MATEJA SLEKOVCA</i>
Naslov simpozija:	<i>SIMPOZIJ V SPOMIN 120 LET SMRTI LJUBITELJSKEGA ZGODOVINARJA MATEJA SLEKOVCA</i>
Leto izvedbe simpozija:	25.11. in 26.11.2023 Dvorec Šterntal Kidričevo
Zbiranje gradiva, besedila:	Vladko Meglič
Založnik:	Matej Slekovec - zgodovinska sekcija
Uredniško odbor:	<i>Predsednik Aleksander Kumer, Beno Topolovec, Ivan Tušek, Viljem Podgoršek, Franci Mlakar, Vladko Meglič in predsednica DPD S Kidričevo Majda Vodusek.</i>
Jezikovni pregled:	Odgovornost avtorjev besedil
Oblikovanje:	Vladko Meglič
Fotografije:	Navedeni avtorji
Preostale fotografije:	Navedeni viri
Tisk:	Elektronska oblika - PDF.
Dostopno na spletu:	ISSUU
Lokalna izdaja na spletu:	Portal MojaObcina - Kidričevo
Leto izdaje zbornika:	Kidričevo 2024

@ Vse pravice pridržane v lastništvo avtorjev.

Za strokovno in jezikovno ustreznost besedila je odgovoren avtor in uredniški odbor. Fotografije in gradivo se smejo uporabljati z navedbo vira.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

908:929Slekovec M.(0.034.2)

SIMPOZIJ v spomin 120 let smrti ljubiteljskega zgodovinarja Mateja Slekovca (2024 ; Kidričevo)

V spomin 120 let smrti ljubiteljskega zgodovinarja Mateja Slekovca [Elektronski vir] : zbornik simpozija : 25. 11. 2024 in 26. 11. 2024, Dvorec Šterntal, Kidričevo] / [zbiranje gradiva, besedila Vladko Meglič ; fotografije navedeni avtorji]. - E-publikacija. - Kidričevo : Zgodovinsko društvo Mateja Slekovca : Delavsko prosvetno društvo (DPD) Svoboda, 2024

ISBN 978-961-94355-1-9 (Pdf)
COBISS.SI-ID 216849155

KAZALO:

Prvi dan simpozija: 25.11.2023

Nagovor župana: Anton Leskovar	8
Nagovor predsednice DPD S Kidričevo Majde Vodušek	10
Nagovor predsednika zgodovinske sekcije: Aleksander Kumer	12
Predstavitev lika ljubiteljskega zgodovinarja Mateja Slekovca	14
dr. Andrej Hozjan - POSVETNO ZGODOVINSKA DELA	17
dr. Aleš Maver - MATEJ SLEKOVEC IN SLOVENSKA CERKVENA ZGODOVINA	33
RAZSTAVA O MATEJU SLEKOVCU	44
RAZSTAVA ZBRANIH ORIGINALNIH KNJIŽNIH DEL	50
RAZSTAVA RAZGLEDNIC KRAJEV SLUŽBOVANJA IN ROJSTNA HIŠA	54
mg. Branko Cestnik - LIK DUHOVNIKA IN PISATELJA	57
OSEBNI DODATEK: VIKTORIN PTUJSKI	71

Drugi dan simpozija: 26.11.2023

SVETA MAŠA

Pridiga: Premalo poznan župnik in zgodovinar Matej Slekovec	72
---	----

SPOMINSKA PLOŠČA

74

Viri:

75

Posnetek celotnega simpozija in otvoritve spominske plošče je objavljen na YouTube naslovu:

https://youtu.be/aYIovz_sdpM

NAGOVOR ŽUPANA

Anton Leskovar

Spoštovani vsi navzoči,

spoštovani člani DPD Svoboda Kidričevo, spoštovani predavatelji,

V veliko čast in zadovoljstvo mi je, da sem se odzval in podprl ponatis knjige "Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju: Krajepisno-zgodovinske črtice" gospoda Slekovca. Vsi, ki smo že prebirali to knjigo, smo spoznali širino zgodovine in dogajanja na tem območju. S tem ponatisom bodo tudi naši prebivalci lahko prepoznali dogajanje iz preteklosti na tem območju.

V občini Kidričevo smo zelo ponosni, da je danes prišlo do tega simpozija ob 120-letnici smrti župnika, ki je deloval tudi v fari svetega Lovrenca. Glede na to, da smo zelo napredna občina in delamo veliko stvari, je pomembno, da spoštujemo tudi zgodovino. Skozi to zbirko župnije svetega Lovrenca in ponatisom te knjige lahko marsikateri prebivalec občine Kidričevo in širše izve nekaj novega o tem, kaj se je tukaj dogajalo, kako so ljudje živeli, kakšno starost so doživeli. Mislim, da so takšni dogodki, kot je današnji, zelo pomembni za sam kraj občine Kidričevo in širšo podravsko regijo.

Počaščen sem, da bomo s pomočjo predavateljev, ki bodo danes predstavili njegovo delo, lahko videli drugo dimenzijo in njihov pogled na delo gospoda Slekovca. S tem bomo obogatili naše razumevanje preteklih dogodkov.

Hvala vsem, ki ste organizirali in sodelovali pri pripravi tega projekta. Veselim se snidenja na podobnih projektih v prihodnosti.

NAGOVOR PREDSEDNICE DPD SVOBODA KIDRIČEVO

Majda Klemenčič Vodušek

Prisrčen dober dan vsem prisotnim na današnjem simpoziju.

Korenine našega društva DPD SVOBODA KIDRIČEVO segajo v leto 1948, leta 1953 pa je dobilo društvo ime, ki ga ponosno nosi in uporablja še danes (Delavsko Prosvetno Društvo Svoboda Kidričevo). Skozi leta se je sestava in naloge društva spreminjala, od leta 1997 ima današnjo vsebino. Vseskozi je bila rdeča nit društva knjižnica, ki se lahko pohvali s sodobno opremo in številnimi knjižnim enotami (približno 8700) in je še danes osnovna celica delovanja društva. Trudimo se ohraniti pisano besedo, v svojem umu pa poseben prostor - nekakšno svetišče besed, ki podarijo zgodbo, jo raziskujejo, načrtujejo... Tako kot se je zavedal in povedal Edvard Morgan:

"da je knjiga edini kraj, kjer lahko preiskuješ krbko misel, ne da bi jo uničil ali raziskuješ eksplozivno zamisel, ne da bi se ti razletela pred nosom.... Je ena redkih pribežališč, kjer tvoj um najde hkrati izživ in zasebnost".

Tega se zavedajo tudi naši člani zgodovinske sekcije Mateja Slekovca, da je raziskovanje zgodovine naših prednikov, naših naseljencev še kako pomemben vpogled v preteklost življenja ljudi, narave, v svet, ki je bil bogat tako na kmetijskem in družbenem področju.

"Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju še do zdaj svoje spominske knjige ni imela. Kar se še o njej in njeni preteklosti srečno ohranilo, to je le po raznih spisih in knjigah razneseno in vslet tega le malo komu znano. Zbrati vsaj nekoliko onih, v zgodovinskem oziru za župnijo in celo okolico preimenitnih drobtin in sestaviti iz njih začetek >spominski knjigi<, je bila podpisanega naloga težavna in mudna".

To so le drobtinice otete pozabljenosti... Kot pravi v Predgovor sam avtor, Matej Slekovec.

Iskreno čestitam članom zgodovinske sekcije za iskrivo zamisel, raziskovanje, požrtvovalno delo, da ohranjajo neprecenljivo zgodovinsko vrednost o Župniji sv. Lovrenca z izdajo donatisa knjige, katero bo prejela vsaka hiša v Občini Kidričevo. Z današnjo in jutrišnjo prireditvijo dodajamo drobtinice in ohranjamo našim zanamcem bogato preteklost.

Hvala

NAGOVOR PREDSEDNIKA ZGODOVINSKE SEKCIJE

Aleksander Kumer

Spoštovani,

Zgodovinska sekcija Matej Slekovec pri DPD Svoboda Kidričevo je sprejela izziv, da danes, 25. novembra 2023, organizira velik simpozij, posvečen spominu na 120. obletnico smrti Mateja Slekovca, kaplana in ljubiteljskega zgodovinarja, ki je služboval v sv. Lovrencu. Glavni del simpozija bo potekal v dvorcu Šterntal.

Na našo pobudo nam je najprej uspelo, v sodelovanju z ljubljansko občino, ponovno vstaviti medaljon s sliko pokojnika na nagrobnik Mateja Slekovca na pokopališču Navje v Ljubljani.

Jutri, v nedeljo, 26. novembra 2023, bomo tudi odkrili spominsko ploščo Mateju Slekovcu na župnijski cerkvi v Lovrencu na Dravskem polju.

S pomočjo občine Kidričevo bomo izdelali in izdali dopolnjeno izdajo knjige iz leta 1885 "Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju: Krajepisno-zgodovinske črtice", ki jo bo brezplačno prejelo vsako gospodinjstvo v občini, natisnjena pa bo v 2700 izvodih.

Želeli smo razstaviti vsa njegova izdana dela v obliki originalov, ki jih hranijo Ptujška knjižnica in različni zasebni zbiralci.

K sodelovanju smo pritegnili tudi osnovno šolo Kidričevo, ki je z veseljem pripravila priložnostno razstavo o njegovem življenju in delu na štirih panojih.

K celotnemu projektu smo pritegnili občino Kidričevo, župnijo sv. Lovrenc iz Lovrenca, osnovno šolo Kidričevo in tovarno Talum d.d.

Veseli smo, da smo lahko pritegnili eminentne predavatelje. Vsem se zahvaljujem za kakršen koli prispevek k dogodku in vam želim poglobljeno spoznavanje osebnosti g. Slekovca in njegovega časa.

Hvala.

PREDSTAVITEV LIKA LJUBITELJSKEGA ZGODOVINARJA MATEJA SLEKOVCA

SLEKOVEC MATEJ

Slovenski zgodovinar in duhovnik, se je rodil 6. avgusta 1846 v Kunovi (Negova) kmetu Jožefu in Mariji (roj. Kramberger). Umrli je 15. decembra 1903 v Ljubljani, kjer je tudi pokopan (Navje). Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju, v Mariboru je končal obe gimnaziji (1869-67), prav tako bogoslovje (1867-71). Velja za pionirja slovenskega štajerskega zgodovinopisja. Med šolanjem je bil odličen tako družboslovec kot naravoslovec. Bil je zgodovinar samouk, ki se je skozi delo in raziskovanje naučil razumeti stare listine in jih interpretiral skozi izdana dela. Bodisi v obliki člankov v takratnih časopisih ali kot samostojno izdanih publikacijah. Njegov opus se je oblikoval skozi tri desetletja strastnega in vztrajnega raziskovanja v arhivih v Ljubljani, Mariboru, Gradcu, Zagrebu, Ptuj, Salzburgu, Dunaju in v župnijskih kronikah v manjših krajih po slovenskem štajerskem in širše. Zbiranje gradiva je imel za svojo glavno nalogo, želeč, da bi bodočim generacijam zgodovinarjem omogočil osnovne pogoje za njihova raziskovalna dela. Skozi leta se je nabrala zelo lepo urejena zbirka zgodovinskih spisov. Po njegovi smrti je prišla v arhiv Zgodovinskega društva v Mariboru. S svojim arhivom je omogočil raziskovalno delo tako slovenskim kot avstrijskim zgodovinarjem. Josefu Zahnu so njegovi zapisi pomagali pri izdaji (Ortsnamenbuch), krajevna imena na spodnjem štajerskem, Vladimirji Levcu pri njegovih Pettau Studien, Glaserju pri zgodovini slovenskega slovstva. Prav tako je bil podpora in navdih Štajerskemu sodobniku Francu Kovačiču in mnogim drugim vse do današnjih dni. Njegovo zapuščino danes hranita Pokrajinski muzej Maribor (pisna zapuščina) in Pokrajinski arhiv Maribor (osebni fond). Ob tej priložnosti je potrebno izpostaviti, da njegova dela še vedno čakajo na celostno obdelavo in integracijo njegovih del med širše množice kot identitetni temelj slovenske Štajerske. Kot je že bilo omenjeno je Slekovec objavljал svoje članke v časopisih tistega časa (Slovenski gospodar, Kres, Slovenec, Izvestje, Popotnik in v Zgodovinskem zborniku in dr.).

Kot samostojna dela pa so izšli spisi: Župnija Sv. Lovrenca na dravskem polju (1885), Odlični Krajci (1887), Kobilice (1887), Škofija in nad duhovnija v Ptuj (1889), Sekelji (1893), Die Szekely oder Zekel v. Kevent (1894), Polidor plemeniti Montagnana (1894 in 1895), Turki na slovenskem Štajerskem (1894), Vurberg (1895), Duhovni sinovi slavne nad župnije Konjiške (1898), Kapela žalostne matere božje v Središču ob Dravi (1902). Izdajal je tudi krajevne kronike, med njimi je bil najbolj ponosen na Ljutomersko, kot je sam povedal je v njo vložil ogromno truda in dela in jo posvetil njegovemu prijatelju in dekanu pokojnemu Ivanu Skuhali. Ostale kronike, ki jih je sestavil so; Križevci pri Ljutomeru z Veržejem, Mala nedelja, Sv. Marko niže Ptuja, Sv. Marjeta na Dravskem polju, Sv. Tomaž pri Ormožu, Loče pri Polčanah,, Negova, Sv. Ana na Krembergu. Ogromno gradiva je zbral za Sv. Peter

pri Radgoni, Sv. Lovrenc v slovenskih goricah, Sv. Lenart v Slovenskih goricah, Sv. Miklavž pri Ljutomeru in Zavrč.

Matej Slekovec je od svoje mladosti bil šibkega zdravja kljub možati postavi, ga je zdravje vse bolj zapuščalo in zato verjetno ni mogel izpolniti še mnoga željena dela. Bil je tudi mentor Vidu Janžekoviču, kasnejšemu župniku v Svečini, ki je pod njegovim vodstvom naredil popis zvonov v Lavantinski škofiji iz katere je črpal Fran Kovačič, ko je izdajal opis zvonov v Jarenini in Sv. Lenartu v slovenskih goricah. Matej Slekovec je svoje življenje posvetil duhovniškemu poklicu in zgodovinopisju krajev štajerske dežele, ki jo je neizmerno ljubil ter spoštoval. Velja za ustanovitelja zgodovinskega društva za slovensko Štajersko in je bil izvoljen za njegovega prvega predsednika (23.Maja 1903). Mateju Slekovcu ob 120 letnici smrti dolgujemo veliko zahvalo in čast njegovemu delu.

Franc Mlakar moderator.

Viri:

Slovenski biografski Leksikon

Portal Kamra

Franc Kovačič: V spomin Mateju Slekovcu

dr. Andrej Hozjan
SLEKOVČEVE RAZISKAVE
POSVETNE ZGODOVINE

MATEJ SLEKOVEC KOT PISEC DEL S POSVETNO-ZGODOVINSKIMI VSEBINAMI

Andrej Hozjan, prof. dr., visokošolski učitelj, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
Koroška c. 160, SI-2000 MARIBOR

andrej.hozjan@um.si

Kidričevo, 25.11.2023

Izvleček*

Prispevek najprej podaja pregled osnov popisovalnega dela slovenskega izobraženca, duhovnika in ljubiteljskega zgodovinarja ter narodopisca Mateja Slekovca (1846–1903). Le-ta je najprej dolga leta zbiral materiale za svoje avtorsko pisanje o najrazličnejših temah, od dogajanj na vzhodno-slovenskem Štajerskem skozi stoletja prek župnijskih kroniških zapisov do biografij posamičnih oseb in plemiških rodbin. Sledijo podrobnejše predstavitve nekaterih najpomembnejših knjižnih izdaj in znanstvenih člankov, izdanih tudi še po njegovi smrti, s posvetno – zgodovinskimi vsebinami. Slekovec je pred smrtjo užival ugled in spoštovanje takratnih slovenskih izobražencev.

* Objava je del raziskovalnega programa *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami in v interakciji z evropskim sosedstvom*, št. P6–0138 (A). Financira ga Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Na prostoru slovenske Štajerske se je v zadnjih dveh in tričetrt stoletjih rodila oz. se kot pisci zgodovinskih objav/spisov pojavila, službovala in uveljavila cela vrsta tako slovensko kot nemško pišočih znanih osebnosti: Simon Povoden (roj. 1753), Anton Kreml, Rudolf Gustav Puff, Ignac Orožen, Matej Slekovec (1846–1903), pa Anton Kaspret, Gabriel Majcen, Franc (Fran) Kovačič, Janko Orožen in še drugi manj znani. V 20. stoletju (stol.) so jim kot rojeni v prvi polovici dvajsetih let sledili še nam časovno najbližji umetnostni zgodovinar Sergej Vrišer (roj. 1920), zgodovinarja Jože Koropec in akademik Janko Pleterški (oba roj. 1923) in leto pozneje rojen umetnostni zgodovinar Jože Curk. Čez dobro desetletje je le-tem sledil še akademik Jože Mlinarič (1935). Dandanašnjim in tudi prihodnjim raziskovalcem preteklosti je – oziroma bo – zagotovo težje razumeti dejstvo, da so lahko le-ti naštet, od danes že kar časovno oddaljeni predhodniki zapustili občutne, količinsko res obsežne in nekateri tudi vsebinsko raznovrstne življenjske avtorske opuse. Ob zapisanih izrazih »količinsko« in »vsebinsko« je nujno vzeti v ozir njihovo siceršnje življenje, konkretno službovanje, izobrazbo in ožjo strokovno usposobljenost, pa še delovne pogoje (razpoložljivi čas, naklonjenost lastnikov proučevanega gradiva, ustrezni prostori, materiali za pisanje/beleženje, ...) in nenazadnje tudi sposobnost ustreznega spomina, ki je osebi omogočala opravljanje večine dela z dostopnim oz. razpoložljivim gradivom. Pričujoči sestavek ne bo govoril o akademsko izobraženem zgodovinarju ali celo doktorju zgodovinopisja, saj jih je bilo v njegovih mladostnih letih izjemno majhno število. Na Slovenskem so se le-ti pričeli opazneje pojavljati šele v dobi po koncu prve svetovne vojne. Študij zgodovine je bil v 19. stoletju relativno mlada znanstvena disciplina. Čeprav so se z njo – in sploh z zgodovinopisjem – že stoletja nazaj ukvarjali mnogi intelektualci, pa je vsaj v habsburškem dednem prostoru pred drugo

polovico taistega stoletja ni bilo možno ustrezno študirati. Razen tega so posamezni med najpomembnejšimi slovenskimi zgodovinarji preteklega 20. stoletja v študijskih letih absolvirali kaj drugega, kot npr. akademik Sergij Vilfan, dr. prava, poznejši znameniti pravni zgodovinar in arhivist.¹

V svojem ne prav dolgem življenju – dopolnil je vsega 57 let – je Matej Slekovec ustvaril obsežno zbirko zbranih in izpisanih zgodovinskih virov kot primarnega materiala, in na podlagi le-teh izpisano množico vsebinsko zelo raznovrstnih zgodovinopisnih objav v takratnih časopisih in revijah. S preteklostjo se je pričel ukvarjati iz čistega veselja, kar je kot samouk nato skozi tri res aktivna desetletja z veliko vztrajnostjo nadgradil in se razvil v za tiste čase odličnega pisca. Gradivo je zbiral v več takrat že obstoječih cerkvenih in javnih arhivih v bližnji in širši okolici od Salzburga in Dunaja do Zagreba, in tudi po več občinskih, župnijskih in zasebnih arhivskih zbirkah. Objavljati je začel leta 1878 in z objavami vztrajal tja do konca 1902., ko pa je bilo njegovo zdravje že močno načeto. Pisal je krajše in daljše tekste za časopise, sam jih je rad poimenoval »črtice«. Znamenite so njegove župnijske in krajevne kronike, osebne in rodbinske biografije in konkretne daljše razprave. Objavljali so jih v obeh takrat govorjenih in tiskanih jezikih na Slovenskem. Več najprej v časopisih objavljenih daljših spisov in nekaj krajših je uspel pozneje izdati tudi v knjižni obliki, recimo jim knjižice. Do konca 19. stoletja je postal v bistvu najpomembnejši tedaj živeči slovensko-štajerski pisec zgodovinopisnih objav in zato ugledna osebnost med takrat še redkimi slovensko pišočimi in objavljajočimi izobraženci.

Kratek pregled osnov Slekovčevega dela

Celoto njegovega dela – razen objavljenih in zato nam dosegljivih zapisov, člankov, knjig idr. –, skratka njegovega nenehnega brskanja po starih pisnih materialih ter hkratnega beleženja oz. zapisovanja in ustvarjanja zapiskov, dandanes jim rečemo 'podatkovne baze', je prav zavoljo gornjih stavkov zelo težko zaobjeti, kaj šele doumeti. Kako je Slekovec prihajal do gradiva za svoje spise, bi si danes vsaj delno zmogli predstavljati z naslednjimi besednimi zvezami o njegovih takratnih delovnih pogojih: ni bilo ne računalnikov ne pisalnih strojev, ne skeniranja, fotokopiranja, razmnoževanja ipd.; le zapisovanje s svinčnikom ali peresom s črnilom na ne prav kakovosten papir; delo le ob sončni svetlobi – brez električne razsvetljave, torej v večernih in nočnih urah ob svečah; hlastno iskanje vsaj nekaj več prostih dni skupaj za delo v posamični ustanovi ali na neki župniji, pa še prenočišč, prehrane itd. Med 'olajševalne okoliščine' pa je kot najpomembnejše spadalo dejstvo, da je bil duhovnik, torej brez družine, ki bi mu morda povzročala skrbi ali ga kakor koli omejevala. Nadalje je kot tak lahko zanesljivo računal na vsestransko naklonjenost mnogih stanovskih kolegov – župnikov na župnijah ali članov več redovnih skupnosti v samostanih, kjer so mu zagotovo nudili zastonj hrano in nastanitev, sploh če je prišel tja z namenom pisanja o njihovi ustanovi. Omenil bi še njegovo najverjetneje zelo previdno

¹ Primerjaj razprave v: *Arhivistika – zgodovina – pravo. Vilfanov spominski zbornik/Archivkunde – Geschichte – Recht. Gedenkschrift für Sergij Vilfan/Archives – History – Law. Vilfan's Memorial Volume* (Ljubljana, 2007), še posebej tamkajšnjo razpravo: Peter Štih, »Čas merjen z vatlom in platno s stopinjami.« Vilfan kot kritik nekaterih zakoreninjenih predstav o slovenski zgodovini, str. 175-190.

ravnanje ob delu z različnimi vrstami arhivskih materialov, tako listinskega gradiva kot tudi matičnih knjig in drugih več stoletij starih spisov.

Tako ga moremo brez omahovanja enakovredno uvrstiti med izjemno plodovite, sicer neprofesionalne oz. ne zgodovinopisno izobražene, v uvodnih stavkih omenjene slovenske duhovnike in zgodovinarje dobe 19. stoletja kot so bili Povoden, Krempel, Ignac Orožen in kot mlajši tudi Franc Kovačič. Osnova pisanja vsakega od teh je bila zbiranje historiografskega materiala, za kar je bilo treba žrtvovati ure in ure, dneve in tedne sedenja, pisanja in hkratnega razmisleka z vselej aktivnim spominskim čutom. Konec koncev pa se tudi današnji sodobni zgodovinarji ne moremo izogniti tej obliki dela – kdor se lahko, mu v njegovih rezultatih brez dvoma nekaj 'manjka'.

Matej Slekovec si je skozi desetletja marljivo, takorekoč neumorno izpisoval najrazličnejših informacije o konkretnem prostoru, tamkajšnjih ljudeh in njihovi preteklosti. Poglejmo njegove tovrstne rezultate! Kraji in župnije, posamične cerkve, dežele/regije, pojmi, vsebine, plemiške rodbine, posamezniki in gradovi/dvorci, o katerih je zbiral krajevno-zgodovinsko gradivo in ga sedaj hranijo v Pokrajinskem arhivu Maribor v 19 arhivskih škatlah – po abecednem redu (kjer ni sedanjega imena kraja/župnije/pojma, je zapisano takratno ime): Borl, Cirkovce, Cmurek, Čakovec, Frajhajm, Fram, Hajdina, Haloze, Hoče, Jarenina, Kranj, Križevci pri Ljutomeru, Lavantinska škofija (zgodovina), Leibnitz (Lipnica), Leutschach (Lučane), Lemberg, Ljutomer, Majšperk, Makole, Mala Nedelja, Marenberg (zdaj Radlje ob Dravi), Maribor, Muta, Novo mesto, Ormož (tudi o rodbini Székely/Zekel), Ožbalt, Polenšak, Poljčane, Ponikva, Ptuj z okolico (predmestna župnija Sv. Ožbalt, škofija in nadduhovnija), Puščava na Pohorju, Radgona, Remšnik, Rogatec, Ruše, Selnica, Simon Povoden, Sladka gora, Slivnica, Slovenska Bistrica, Slovenske gorice (o 'čarovnicah'), Slovenske Konjice, Soboth (Sobota), Spodnja Kungota, Spodnja Polskava, Središče ob Dravi (raznovrstno o kraju in slovenska prisega tržana iz l. 1730), Studenci pri Mariboru (zdaj del mesta), Svečina, Sv. Ana na Krembergu (Sveta Ana v Slovenskih goricah), Sv. Anton v Slovenskih goricah (Cerkvenjak), Sv. Barbara v Slovenskih goricah (Zgornja Korena), Sv. Bolfenk na Kogu (Kog), Sv. Bolfenk v Slovenskih goricah (Trnovska vas), Sv. Duh pri Središču (Središče ob Dravi – kraj in župnija), Sv. Ilj v Slovenskih goricah (Šentilj), Sv. Jakob v Slovenskih goricah (Jakobski dol), Sv. Jurij ob Ščavnici, Sv. Jurij v Slovenskih goricah (Jurovski dol), Sv. Križ nad Mariborom (Gaj nad Mariborom), Sv. Lenart pri Veliki Nedelji (Podgorci), Sv. Lenart v Slovenskih goricah (Lenart), Sv. Lovrenc na Dravskem polju, Sv. Lovrenc na Pohorju, Sv. Lovrenc v Slovenskih goricah (Juršinci), Sv. Marjeta niže Ptuja (Gorišnica), Sv. Marko niže Ptuja (Markovci), Sv. Martin pri Vurberku (Dvorjane), Sv. Miklavž pri Ljutomeru, Sv. Peter pri Mariboru (Malečnik), Sv. Rupert v Slovenskih goricah (Voličina), Sv. Tomaž pri Ormožu, Sv. Trojica v Halozah (Podlehnik), Sv. Trojica v Slovenskih goricah, Sv. Urban pri Ptuj (Destrnik), Svetinje, Št. Janž na Dravskem polju (Starše), Šmarje pri Jelšah, Šmarjeta na Dravskem polju, Šmarjeta ob Pesnici (Pernica), Šmartno pri Slovenj Gradcu, Štajerska (deželna zgodovina), Velika Nedelja (kraj, župnija in komenda nemškega

viteškega reda), Velenje, Vurberk, Zgornja Kungota, Zavrč, Zibika, Žetale in Žiže.²

Spisek je vreden vsega občudovanja. Zajema kraje na Slovenskem v več takratnih deželah od severne Kranjske (Kranj) prek skorajda celotnega slovensko-štajerskega prostora in od takratne skrajne severne slovenskojezične oz. etnične meje – hkrati meje Lavantinske škofije na Štajerskem na črti: Leutschach (Lučane), Soboth (Sobota), Leibnitz (Lipnica)) prek celotne Dravske doline in Pohorja, do meje s Kraljevino Hrvaško na skrajnem jugu dežele. Količinsko največ pa jih je očitno o krajih iz prostora med Muro in Dravo, pa še malce čez v Medmurje (Čakovec). Impozantno! Ne le da je za zbiranje o tolikšnem številu krajev in vsebinskih enot moral poznati množico različnih krajev in krajevno – cerkvenih ter zgodovinskih dejstev. Ta masa podatkov je od njega zahtevala zelo selektivno razvrščanje izpisanih listov oz. lističev v na desetine map, saj bi sicer kmalu postala nepregledna. Zapisano je lažje razumeti šele po pregledu celotnega korpusa ohranjenega materiala, ob čemer pa se kar samodejno sprožajo misli o tej obliki njegovega dela.

Od takratnih slovenskojezičnih časnikov je Slekovec objavljala v enem od najpomembnejših, v *Slovincu*, v nekaterih manj branih kot je bil *Slovenski gospodar*, in v ožje vsebinsko usmerjenih revijah, analih ter koledarjih kot *Kres*, *Izvestje Muzejskega društva za Kranjsko*, *Popotnik*, *Zgodovinski Zbornik*, *Vodnik po bogoslovnih vedah*, *Slovenske večernice* in *Večernice družbe sv. Mohorja*. Posamične objave pa so najverjetneje – seveda ob različnih priložnostih – izšle še tudi drugod, morda celo kot nepodpisane ali podpisane s psevdonimom, torej geslom ali izmišljenim imenom. Zato se upravičeno zastavlja vprašanje: Ali smo lahko prepričani, da so že objavljeni popisi njegovih objav res povsem kompletirani? Ali nam je na voljo res celovita bibliografija Mateja Slekovca?

Prvotni seznam vseh tiskanih Slekovčevih spisov je na dveh predhodno nastalih predlogah kmalu po smrti uredil Franc Kovačič v zelo obširnem spominsko – bibliografskem zapisu, nastalem po njemu izročeni zapisi predlogah samega pisca.³ Kako je prišel do seznama, je tam takole obrazložil:

... *Svoji avtobiografiji je Slekovec pridjal seznamek vseh svojih spisov (v vsem 70 sestavkov, med temi je pa nekatere dvakrat štel, namreč kot članke v časnikih in kot posebne izdaje), ki so v tisku izšli. Mnogi izmed teh so sicer že omenjeni v Glaserjevi »Zgodovini slovenskega slovstva« (IV, str. 161), vendar ne vsi, zatoorej jih tu priobčimo, kakor si jih je sam sestavil. ...*

Poraja se dvom, ali je sicer zelo natančni Kovačič uspel zbrati dejansko vse Slekovčevo delo, kar je v nadaljevanju zapisa glede njegovih župnijskih kronik izrazil tudi sam:

... *Kdor se natančneje ne peča z zgodovino, ne more tudi pri najboljši volji sestaviti povsem zanesljive kronike o starejših časih. V tem oziru ima Slekovec velike zasluge, ker je mnogim krajem opisal njih zgodovino in hkrati pokazal metodo, kako se naj sestavljajo kronike. Njegove kronike pri raznih župnijah so prava za-*

² Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), Matej Slekovec – Seznam popisnih enot, sign. SI_PAM 1537.

³ Fran Kovačič, V spomin Mateju Slekovcu, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, l. 1 (1904), str. 52–69. Posebej pozornosti vredna je bibliografija na str. 62–65.

kladnica za naše zgodovinarje; to in ono je sicer že sam objavil, a mnogo tega, kar bi bilo vredno spraviti v širji svet, še tiči v rokopisih. Škoda, da svoji avtobiografiji ni dodjal seznamka svojih kronik, zatoj naš seznamek morda ne bo popoln.

Dobrih 60 let za Kovačičem je obširnejši članek o Slekovčevem življenju in delu s popisom objav objavil še Franc Ksaver Lukman.⁴ Za osnovo le-tega sta mu nedvomno služili oba omenjena članka – Glaserjev in Kovačičev, objave pa je uredil po takratnih bibliografskih navodilih. Odtlej se biografski/bibliografski zapisi različnih obsegov in kakovosti redno pojavljajo v slovenskih nosilcih tiskanih in zadnja desetletja tudi elektronskih medijev.⁵ Njegova pomembnejša knjižna dela – tudi vsa, поблиže predstavljena v tej razpravi – in članki so v zadnjih letih enostavno dostopni tudi v elektronski obliki.⁶

O njegovem slovenskem jeziku je moč zapisati, da je bil na tedaj izjemno kvalitetnem in kljub temu ljudem razumljivem nivoju. Z njim je znal svoje misli približati širšim množicam, torej tudi slabše ali slabo pismenim ljudem. Hkrati se zdi, da je premogel izjemen občutek za popularizacijo svojih tekstov tako med slovensko tudi med nemško govorečo javnostjo. Poglejmo le primera njegove vložene energije glede tiskanja lastnih knjig. Obe nemškojezični knjigi je najprej spisal v slovenščini kot daljši razpravi za objavo v slovenskih časopisih v več nadaljevanjih, prvo o rodbini Székely/Zekel v letu 1893, drugo o gradu Vurberk pa dve leti zatem (1895). Nato ju je dal prevesti drugim, običajno svojim dobrim znancem, večšim nemščine, in obe objavil še v časopisu *Südsteirische Post* – prvo v letu 1894 in drugo še v letu njene slovenske časopisne objave (1895). Nadaljeval je vsakič znova še tisto ali naslednje leto tako, da ju je izdal v samozaložbi v dveh slovenskih knjigah. Nato pa tudi kar sam založil ali poiskal drugega založnika za natis nemškojezičnih knjižnih verzij (1893: *Sekelji ...* in 1894: *Die Szekely oder ...*; 1895: *Vurberg – Wurmberg ...*). Skorajda neverjetno. Morda pa se je že vsaj malo zavedal, da se mu je počasi bližalo slovo s tukajšnjega sveta, ki je prišlo osem let pozneje?

Nič kaj nenavadnega torej niso bile objave njegovih krajših in daljših spisov v takratnih najbolj iskanih štajerskih nemškojezičnih časopisih, izhajajočih v Gradcu in Mariboru: *Südsteirische Presse*, *Grazer Volksblatt* in pa *Südsteirische Post*. Res pa je hkrati, da niti njegovi teksti niti spisi katerega od drugih v uvodnih stavkih naštetih niso mogli najti poti do objave v takratnih najpomembnejših znanstvenih revijah na Štajerskem. Le-te so izhajale izključno v nemščini. Ali je urednike (z)motilo samo dejstvo slovenskega izvora njihovega/ih avtorja/ev ali kaj drugega? Morda pa morebitna nižja stopnja 'znanstvenosti' njihovih tekstov? Natančnih raziskav o tem vprašanju doslej ne premoremo.

⁴ Izvirna objava: Franc Ksaver Lukman, Slekovec, Matej (1846–1903), *Slovenski biografski leksikon*, 10. zv. Schmidl – Steklasa, ur. Alfonz Gspan et al., Slovenska akademija znanosti in umetnosti (Ljubljana, 1967); elektronska izdaja istega: Franc Ksaver Lukman, Slekovec, Matej (1846–1903), *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013, na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi582996/#slovenski-biografski-leksikon> (s spleta sneto: 5. november 2023).

⁵ Dva primera najnovejše digitalne biografije M. Slekovca: Anja Kotnik, *Slekovec*, Matej <https://ukm.um.si/slekovec-matej>; Iva Habjanič, *SLEKOVEC*, Matej. (1846–1903), *Obrazi slovenskih pokrajin*, Mestna knjižnica Kranj <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/slekovec-matej/>.

⁶ <https://www.dlib.si/results/?query=%27keywords%3DSlekovec%2C+Matej%27&pageSize=25&page=1>.

V pričujoči razpravi bodo na tem mestu поблиže predstavljena le nekatera njegova najvažnejša slovenskojezična posvetno-zgodovinska dela, saj so cerkveno-zgodovinski spisi predstavljeni v naslednji razpravi. Med slednje v prvi vrsti vsekakor sodijo za tisti čas izjemne župnijske kronike, po katerih je Slekovec danes nedvomno najbolj znan.

Predstavitev knjižnih posvetno-zgodovinskih del in najpomembnejših člankov

Manjše število njegovih objav je lahko javnost brala oz. dobila v roke v več različnih oblikah. Običajno je šlo za tekste, prvotno objavljene v več časopisih. Kot ponatisi iz časopisov ali kot samostojne publikacije so tako izšli Slekovčevi spisi:

Odlični Kranjci (Ljubljana, 1887): 81 strani, 150 izvodov.

Knjigo je izdal v samozaložbi pri svojih enainštiridesetih letih kot kaplan na župniji Sv. Lovrenca na Dravskem polju na podlagi predhodno objavljenega teksta v več tistoletnih številkah *Slovenca* (št. 194—198, 202—204, 206, 210, 212, 214, 218—228 in 230—231). V bistvu je šlo za rezultate njegovega intenzivnega brskanja po večji količini rokopisnega in že knjižno objavljenega gradiva, hranjenega predvsem v takratnih škofijskih arhivih v Mariboru in Gradcu ter drugod. Med tem gradivom po številu citiranj ali pogostosti uporabe izstopajo rokopisni Zapisniki ordinacij Lavantinske škofije (spisek duhovnikov, ki so jih posvetili posamični lavantinski škofje), in še danes impozantno delo Ignacija Orožna v osmih zvezkih *Das Bisthum und die Diözese Lavant*. Slekovec je kot kaže izpisoval vsa imena duhovnikov, zabeleženih v le-teh in še v celi vrsti drugih materialov. Za objavo v *Slovencu*, ki ga je množičneje bralo prebivalstvo na Kranjskem, je pripravil izpise duhovnikov in redovnikov, bodisi rojenih na območju te dežele od 14. oz. 15. stoletja naprej, bodisi so bili po rojstnem kraju Štajerci in službovali tudi na Kranjskem – ali pa obratno, in časovno segel tja vse do sredine 19. stol. Krajevno opredelil jih je po tamkajšnjih krajih ali starejših župnijskih sedežih od št. 1 (Brezovec pri Ljubljani) do št. 53 (Žužemberk). Število popisanih oseb je tu seglo čez 150 in predstavlja še danes povsem uporabno kartotečno zbirko starejšega ali novoveškega duhovništva na Slovenskem.

Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Krajepisno-zgodovinske črtice. (Maribor, 1885): 136 strani, neznano število izvodov.

Je v svoji zasnovi programsko zelo strukturirano in zato domiselno zastavljena župnijska kronika. Pa vendar je delo celovito gledano mnogo več kot le to. Zato jo je pisec pričujoče razprave glede na množico tamkajšnjih podatkov uvrstil med posvetno-zgodovinska dela. Najverjetneje jo je Slekovec, takrat še kaplan na imenovani župniji, založil sam. V *Predgovoru* je bralca opozoril: *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju še do zdaj svoje spominjske knjige ni imela*. Sledi kar 18 različno obširnih poglavij, med katerimi je poslednje dodatek o Ptujski gori. Delo je kompleksna obdelava področja imenovane župnije v njeni historični razvojni poti. Čeprav jo avtor skromno označi kot *le drobtinice so, otete*

pozabljenosti, se ne sme prezreti njene vsestranskosti – torej celovitega, bolje zapisano kar univerzalnega pristopa. Je pravzaprav enciklopedično zastavljena obdelava na osnovi vnaprej pripravljenega geslovnika oz. pojmovnika, spiska vsebinskih pojmov. Kompleksnost vsebovanih podatkov je razvidna že iz začetnega seznama *virov in pripomočkov*, ki se jih je pisatelj posluževal in iz njih več ali manj zajemal – kot je sam zapisal: od matičnih knjig le-te in vseh sosednjih župnij, pa do rokopisne *Ruške kronike* iz 18. stoletja, ki jo je nujno bral v originalu. Spisek vključuje tudi dela iz sklopa do takrat objavljenega korpusa zgodovinskih razprav in knjig. Iz celote tukajšnjih vsebin je jasno, da mu pojem 'župnija' zdaleč ni služil izključno za prostorski okvir v opisih zajetega ozemlja, kot hkrati, da je natančno obdelal takrat ohranjene župnijske arhivske vire. Hkrati je moral zbrati še pravcato množino informacij med lokalnim prebivalstvom, saj si drugače ni možno razložiti izjemne vsebinske raznovrstnosti. Knjiga je njegova po obsegu najobsežnejša tiskovina.

Njegovi nedvomno najplodovitejši in zato verjetno tudi najstrašnejši leti pa sta bili 1894 in 1895, čeprav se je vse skupaj pričelo že leto poprej. Poglejmo, zakaj!

Sekelji, rodoslovna in životopisna razprava (Ljubljana, 1893): 50 strani, 200 (?) ali 500 (?) izvodov.

Die Szekely oder Zekel von Kevent, Freiherren von Friedau. Genealogische und biografische Skizze (Maribor, 1894): 67 strani, 100 izvodov.

Že zgoraj kratko omenjen tekst je Slekovec, že kot župnik v današnjih Markovcih (tedaj pa Sv. Marko niže Ptuja), v izvirniku spisal za objavo v časopisu *Slovenec* (1893, št. 247—256 in 259—263). Kovačič pa je glede števila izvodov slovenske verzije te knjige nezanesljiv – zbiranje podatkov o njej mu je mor- da povzročalo težave (!). Sprva omenja 200 izvodov; nato pa konkretno zapiše:

O tem spisu se je rajnik izrazil, da je tu in tam pomanjkljiv, ker je še pozneje našel več podatkov. Knjižica se je tiskala v 500 izvodih, založil pa jo je lovrenški rojak g. dr. I. Mlakar. Med Slekovčevimi roko- pisi se nahaja tudi nemški prevod te knjižice v rokopisu druge roke. Na 1. str. je Slekovec pripisal opombo: V. Theodor Weinhard, Lehrer in St. Margarethen unter Pettau.

Dejansko je s temi in enako s podatki o nemški verziji zasejal rahel dvom tako v pravovernost njegovega števila izvodov kot tudi v podatke o založnikih: na naslovnicih je na obeh lepo razvidno izpi- san pisec kot samozaložnik. Tu pa Kovačič trdi o založniku I. Mlakarju, čigar priimek je sicer rokopisno pripisan na gornjem robu naslovnice malo prej predstavljene knjige *Župnija sv. Lovrenca* (!?).

Tu omenjeni *dr. I. Mlakar* ni bil nihče drug kot znani duhovnik Lavantinske škofije dr. Ivan Mlakar (roj. 1845, Župečja vas pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju – u. 1914, Maribor). Teologijo je doktoriral leta 1879 v Gradcu. Nato je bil dolgoletni profesor specialne dogmatike (do 1897. tudi funda- mentalne teologije) na mariborskem knezoškofijskem bogoslovju; leta 1895 je postal stolni kanonik,

1907. celo stolni dekan.⁷ Da je bil trajni podpornik Slekovčevega dela, posebej zavoljo njegove obsežne kronike svoje rojstne župnije, je bolj ali manj jasno ob gornjih stavkih. Vsekakor je Slekovčevo intenzivno publiciranje in sploh delo lažje razumeti, če upoštevamo močno podporo in naklonjenost tedanje lavantinske duhovščine njemu.

Sekelji so plod že dolgoletnega piščevega zbiranja in publiciranja, kar je zelo opazno v njegovem jeziku. Pojav, vzpon, zvezdne trenutke in nenaden zaton znamenite spodnještajerske rodbine madžarskega izvora iz 16. stol. je morda hotel bralcem predstaviti tudi s povsem vzgojno namero, kaj pač naj človeku predstavlja silno bogastvo, če pa ga nato tako lahkomiselno in hitro izgubi, kot ga je ta rodbina. Opisana je njena razvojna pot od prvega iz kraljevine Madžarske semkaj, v svet med Radgono, Ptujem, Borlom in Ormožem prispelega vojščaka barona Jakoba Székelyja (ponemčil si je rodbinsko ime v Zekel; umrl v Murski Soboti na gradu svojega tasta). Prek Jakobovega sina Luke, enega najbogatejših Štajercev svoje dobe, seže pripovedni lok do njegovih potomcev, ki so lahkomiselno zapravili v očetovih rokah nakopičeno posestno in dohodkovno bogastvo. Rodbina je v zgodnjem 17. stoletju dokončno in povsem izumrla. Tudi pisec pričujoče razprave se je že soočil z najprepoznavnejšim članom le-te, Luko.⁸

Turki na slovenskem Štajerskem. Spominki iz domače zgodovine, Slovenske večernice za pouk in kratek čas (Celovec, 1894): 54 strani.⁹

Obširen, čez 50-stranski, a maloformatni tekst je Slekovec sprva prispeval za objavo v *Slovenskih večernicah* za leto 1894 – letni knjižni izdaji sestavkov, zgodb, povesti, pravljic, šal in smešnic Mohorjeve družbe v Celovcu v skupnem obsegu 143 strani. Nato je skorajda hkrati izšel še posebni knjižni natis teksta z enakim naslovom, ki pa je danes zelo težko dostopen. Za osnovo teksta sta mu služili dve njegovi predlogi: prva je bila krajši sestavek *Turki na Dravskem polju. Zgodovinska črtica*, objavljen tisto leto maja v *Slovenskem gospodarju* (l. 1894, št. 21–23), druga pa že leta 1880 objavljen sestavek ***Kruci na Slovenskem Štajerskem (glej vsebino spodaj)***. Združil ju je in dodal kopico izpisanih informacij in povzetkov iz že obdelanih in novih dokumentov, materialov, novoobjavljenih razprav itd., kar se lepo vidi v opombah pod črto. Precej osnovnega materiala za podlago teksta je vzel iz dotedanjih objav znamenitega avstrijsko-štajerskega zgodovinarja na prelomu stoletij Franza Ilwofa v osrednji štajerski

⁷ Franc Ksaver Lukman, Mlakar, Ivan (1845–1914), *Slovenski biografski leksikon*, 5. zv. Maas - Mrkun (Ljubljana, 1933); elektr. dostop: *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi371714/#slovenski-biografski-leksikon> (s spleta sneto: 17. marec 2024).

⁸ Andrej Hozjan, Vojak na krajini. Prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500–1574), *Ormož skozi stoletja V*, 1. knjiga, (Ormož, 2005), str. 226–245; isti, Lukas Székely/Zekel de Kövend, Freiherr von Friedau, 1500-1574/1575. Materialien zur Biographie eines steirischen Freiherrn, *Rutengänge. Studien zur geschichtlichen Landeskunde. Festgabe für Walter Brunner zum 70. Geburtstag*, Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, Bd. 54, Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark, Sonderbd. 26 (Graz, 2010), str. 153-168.

⁹ Matej Slekovec, *Turki na slovenskem Štajerskem. Spominki iz domače zgodovine, Slovenske večernice za pouk in kratek čas*, zv. 48, Družba sv. Mohorja (Celovec, 1894), str. 1-54, spletni dostop: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=56785>.

zgodovinopisni reviji *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark* (v zvezkih 9, 10, 11, 15 in 22). Nato citira še slovenske avtorje, tako J. Parapata članek *Turški boji v XV. in XVI. veku* (*Letopis matice Slovenske za l. 1871*), nato dela S. Povodna, I. Orožna (*Das Bisthum und die ...; Celska kronika*) in A. Mucharja, več župnijskih kronik itd. Skupno je v tekstu čez 20 opomb z različnimi objavami, kar tedaj tudi za tovrstne zgodovinske tekste ni bilo prav običajno.

Za večji interes bralcev je poskrbel že katastrofični uvod *raznih nadlog in bridkosti in prirodne nesreče, hude uime in razne nezgode*, kar vse se je v stoletjih zgrinjalo nad *domačijo oz. slovenski rod na Štajerskem*. Cilj sestavka pa je po pisčevem mnenju bil: *Podati mislimo rojakom o turških navalih v slovenski Štajer nekako, če tudi le slabo in nedovršeno podobo, in da z njo srca Slovencev za ljubežen do tolikokrat stiskane slovenske domovine še bolj ogrejemo, to je namen naslednjim vrsticam*. To je bil nedvomno prvi slovenski tako obsežen in podroben opis osmanskih vpadov na slovensko-štajersko ozemlje. Metodično je razdeljen na 34 krajših in daljših obdelav teh vpadov od leta 1396 do poznega 17. stoletja. Le-tem pa je pisec dodal še vpade Krucev prav takrat in v zgodnjem 18. stol., kar je že imel objavljeno.

Zanimiva je tudi Slekovčeva zaključna misel:

Pri tolikih in tako silnih navalih se pač ni čuditi, da smo Slovenci v napredku in omiki za drugimi narodi zaostali in zelo nebhvaležno je, ako nam kdo to očita. Ko so si oni zidali cerkve, gojili vednosti, književnost in omiko, ko so cvetela njih mesta, napredovala kupčija in obrtnost, stal je ubogi Slovenec z orožjem v roki na straži, in varujoč svoje imetje, domovino, pa tudi druge dežele vedno pretečega sovražnika, bojeval se je slovenski sin s krutim Turčinom. In zato, da je narod slovenski toliko stoletij odbijal turško silo in zadrževal pogubonosne valove, ki so pretili zaliti vso Evropo in ugonobiti krščanstvo in omiko, ni prejel nobenega plačila in priznanja, tako da se tudi tu potrjuje resnica znanega pregovora: nebhvaležnost je plačilo sveta.

Tako direkten, še posebej v zadnjem tu citiranem stavku (!) ni bil Slekovec nikjer drugje. Iz sebe je zlil celoto osebnih razočaranj nad tovrstno preteklostjo domačega slovenskega prostora, nad značaji – sploh brezbriznostjo ljudi, ki so soodločali o usodah množic, ...

Vurberg. Krajepisno-zgodovinska črtica na 40 straneh (Maribor, 1895): 40 strani, neznano število izvodov.

Wurmberg. Topographisch-historische Skizze (Maribor, 1895): 82 strani, neznano število izvodov.

Obe je samozaložil kar avtor. To je po mnenju pisca teh vrstic če že ne najcelovitejša, pa vsaj ena njegovih najbolj dorečenih objav v obsežnem sklopu necerkvenih ali nereligioznih objavljenih tekstov. Za osnovo mu je služil njegov članek v *Slovenskem gospodarju* iz istega leta (1895, št. 1—13). Tu je torej možno videti dejansko načrtnost njegovega dela: najprej izjemno intenzivno zbiranje gradiva po knjižnicah in takratnih arhivih oz. arhivskih zbirkah – kot tak si pisec teh vrstic danes sploh ne zmore predstavljati, kako naj bi kot aktivni raziskovalec počel nekaj vsaj podobnega, za kar je Slekovec očitno namenjal dneve in mesece časa. Le tako je seveda lahko zbral množino materiala. *Vurberg* in njena nemškojezična varianta je skratka načrtna objava v več poglavjih: 1. Grad 2. Zgodovina gradu 3. Grajščina, od katerih je najobsežnejše drugo poglavje. V njem se je najprej posvetil izpisu ljudskega legendarnega

izročila o na gradu rojenem bajeslovnem bitju 'Krstniku' ali 'Kresniku', spisal množino podatkov in situacij v zvezi z lastniki gradu, pa o vladarjih, vse do recimo opisa nastanka reformacije in protireformacije. Knjižica zato prestopa mejo med posebnim opisom le-tega gradu in njegovih okoliščin, in je postala splošno-informativna knjiga o preteklosti. Citiranje je razvidno na skorajda vsaki strani. Zaključuje s spiskom njemu znanih oskrbnikov graščine od leta 1470 in vse do konca 19. stoletja.

Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica (Ljubljana, 1895): 18 maloformatnih strani, 100 izvodov.

Tekst je izšel sprva v časopisu *Slovenec* (1894, št. 64 – 67). Isti spis je naslednje leto izšel v *Zgodovinskem zborniku* št. 28 in nato še kot knjižica v posebnem natisu! Ima 18 gosto tiskanih majhnih strani. Od teh je 13 strani teksta, preostalo pa je dodatek *Diplomatarij*, v katerem so – očitno izvirna Slekovčeva ideja (!) – dodane transkripcije oz. moderno-zapisni prepisi treh krajših pisem. S tem dodatkom je Slekovec mimogrede konkretno dokazal obvladovanje branja starih pisav, konkretno latinščine, ki se je moral učiti že v srednji šoli, pa še v mariborskem bogoslovju. Vsebina je namenjena človeku iz cerkvenih vrst iz dobe 16. stoletja. Polidor je iz sosednjih italijansko govorečih področij prišel službovat na Slovensko. Tu si je s pomočjo njemu značajsko kar podobne ali še bolj pogoltne in samopašne cerkvene hierarhije skozi desetletja nakopičil posestno in denarno premoženje. Postal je znameniti savinjski in kranjski arhidiakon oglejskega patriarhata in hkrati običajen karierist, tipični predstavnik takratne cerkvene elite. Pred redkimi kritikami so ugledneži v višjih in visokih cerkvenih službah varovali drug drugega. Pisma govore tudi o tovrstnih medsebojnih 'uslugah', le da zelo 'v vato zavitem' jeziku.

Slekovčeve posmrtni objave

Kruci na Slovenskem Štajerskem (Maribor, 1905): 68 strani¹⁰

Ta knjiga je vsekakor nekaj posebnega med vsemi tu opisanimi, saj ima dvojno avtorstvo oz. soavtorstvo. Del le-te, natančneje spis enakega naslova, je Slekovcu v izvirniku sprva objavil *Slovenski gospodar* že leta 1880 v osmih zaporednih številkah (št. 5—12). Franc Kovačič pa se je v vlogi pooblaščenega urejevalca njegove duhovne zapuščine dobro leto po avtorjevi smrti očitno odločil za posebni odtis le-tega kratkega teksta, ki pa ga je sam bistveno razširil, torej mu dodal še njegov več kot osemkratni obseg, kot priča že kazalo na koncu knjige. Kljub temu, da nikjer ni posebej dodal dejstva, da jo je za izdajo uredil in založil sam, je to povsem jasno že po letnici izdaje kot tudi po psevdonimu na naslovnici: *Založil Murski*. Kako si je torej Kovačič zamislil in uresničil vsebino *Krucov*? Pričenja jo kot prvo poglavje njegov daljši razlagalni spis *Politično razmerje med avstrijskimi deželami in Ogrsko v 17. stoletju*. Sledi drugo, precej obsežnejše poglavje, ki ga uvaja izvirni Slekovčev tekst o Krucih, a tu zdaj poimenovan *Prvi pojavi Krucov*, in nato še pet delov poglavja izpod Kovačičevega peresa o Krucih po lokacijskih področjih: v Ljutomeru leta 1704, v Središču, v Veržeju in na Sekolovskem, za

¹⁰ Franc Kovačič, Matej Slekovec, *Kruci na Slovenskem Štajerskem* (Maribor, 1905).

konec pa še o zadnjih napadih Krucev.

Kovačičeva zamisel se je odlično izšla, saj je nastal sploh prvi obsežnejši slovenski opis dogajanja na širšem območju na desnem bregu Mure med zadnjimi desetletji 17. stol. in prvimi desetletji sledečega 18. stoletja, ki so jih povzročali madžarski vpadniki iz prekmurske strani. Obema piscema je bila vsebina še kako zanimiva, posebej Kovačiču, ki je kot rojeni Veržejec najverjetneje od malih nog poslušal domače ustno izročilo oz. splet legend o teh dogodkih. Več kot očitno si je tudi on izpisoval in zbiral material o Krucih že dolgo pred Slekovčevo smrtjo. Skratka, pomenila mu je uresničitev tudi njegove dolgoletne želje. Te knjige pa v že predstavljenem daljšem bibliografskem sestavku Slekovčevih tekstov ne bo moč najti, saj je izšla po objavi le-tega. Še nekaj je tu malce nenavadno: poznejši, prav tako tu že predstavljen in citiran biografsko – bibliografski zapis o Slekovcu Franca Ksaverja Lukmana te knjige ne omenja niti v soavtorstvu oz. niti v sklopu Kovačičevih naporov ob urejanju Slekovčevih posmrtnih objav (?).

Grad in graščina ljutomerska, znanstveni članek (1904), 35 strani.¹¹

Članek je izjemnega pomena, saj dotlej tovrstnih zemljiško-posestnih vsebin v slovenskem jeziku iz prostora med Muro in Dravo – razen njegovih teksta in knjige o Vurbergu (!) – ni bilo. Zato se velja ob tem tekstu ustaviti posebej z vidika pisca pričujočih vrstic, saj ga je moral temeljito predelati ob pisanju svojega pravkar izdanega obsežnejšega članka enake vsebine.¹² Slekovec je v njem skušal podati zaokroženo podobo o lastnikih oz. posestnikih zemljiškega gospostva Ljutomer v iztekajočem se srednjem veku in v naslednjih stoletjih. Dejstvo je, da marsikaterega tamkajšnjega, se pravi svojega podatka Slekovec preprosto ni mogel temeljito preveriti. Marsikateri material mu ni bil na voljo, npr. o več plemiških rodbinah – tudi iz hrvaškega državnega prostora, ki so se potegovala in si tudi uspele pridobiti kose ljutomerskega ozemlja. Razen tega ni zmožni doumeti pomembnosti prostorske oznake 'na Ljutomerskem', ki je bila v tistih časih pravi magnet za posestnike, željne vina iz tamkajšnjih gor. Oznaka jim je namreč predstavljala stopnjo kvalitete vina, ki pa so ga zelo dobro poznali kot vrhunsko in se zato potegovali za nakup vsaj ene ali dveh tamkajšnjih vinogradniških parcel ali še več. Očitno je bilo nato tudi Kovačičevo povzemanje – pravilneje zapisano prepisovanje – kar celih strani in strani te Slekovčeve objave, ne da bi pri tem spremenil vsaj kako besedico (!), kar je Kovačič dve desetletji pozneje na več mestih vstavil v njegovo res obsežno knjigo o Ljutomeru.¹³

Oskrbniki ljutomerske graščine, znanstveni članek (1905), 3 strani.¹⁴

Izjemno kratka razprava je očitno dodatek k prejšnji obsežni razpravi in jo je urednik znanstvenega časopisa dal v objavo, ko so v njegovi zapuščini našli tudi ta tekst. Tudi ta drobnost pa

¹¹ Matej Slekovec, *Grad in graščina ljutomerska*, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, letn. 1 (1904) str. 159-184 spletni dostop: <http://hdl.handle.net/11686/5626>.

¹² Andrej Hozjan, *Posestne razmere na Ljutomerskem do razpusta zemljiških gospostev* (1848), *Kronika* 70 (2022), št. 3: *Iz zgodovine Ljutomera*, str. 511-548.

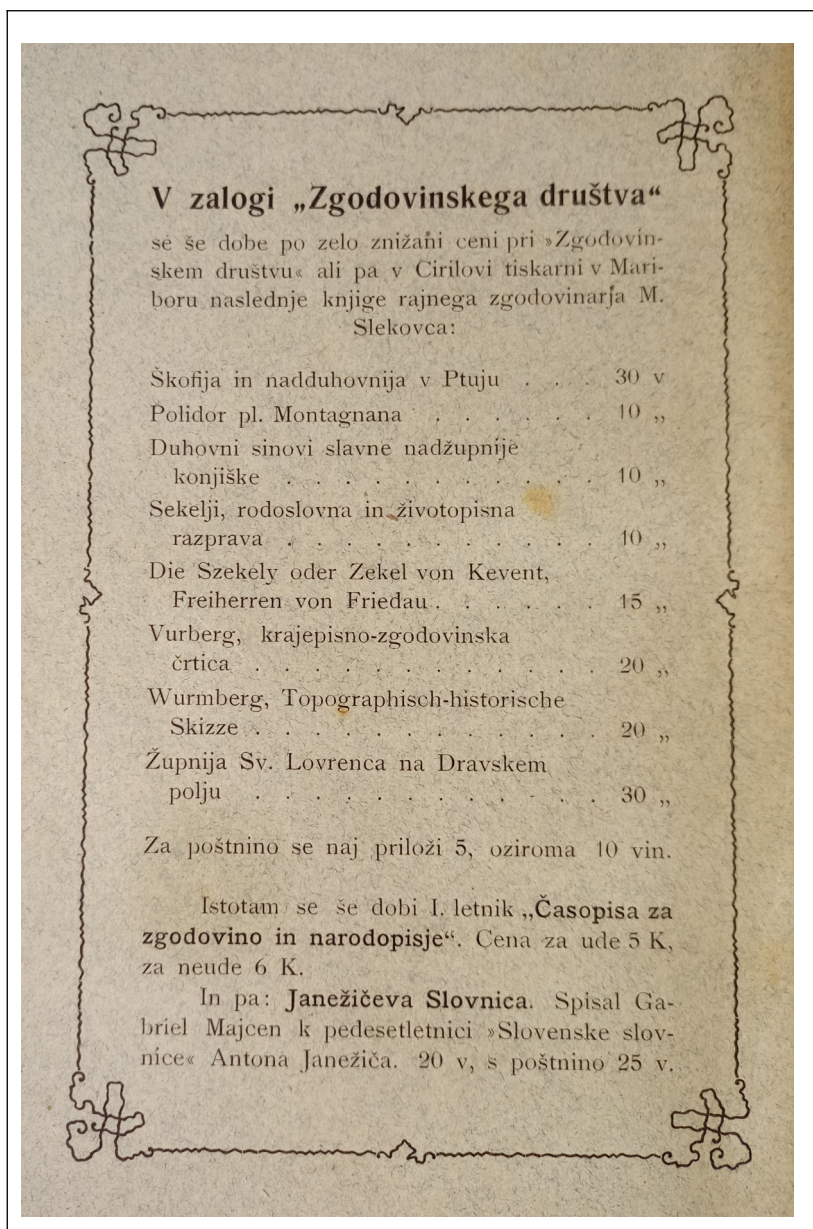
¹³ Fran Kovačič, *Ljutomer. Zgodovina trga in sreza* (Maribor, 1926).

¹⁴ Matej Slekovec, *Oskrbniki ljutomerske graščine*, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, letn. 2 (1905), str. 73-75.

pove, v kolikšni meri je bilo obsežno Slekovčevo izpisovanje materialov iz matičnih knjig župnije sv. Križa v Veržaju, kot tudi iz takratnih arhivov, saj so tudi v njem podatki iz deželnega arhiva v Gradcu in škofijskega arhiva v Mariboru.

Za zaključek

Spoštovanje do slovenskega izobraženca in ljubiteljskega zgodovinarja Mateja Slekovca po smrti ter hkratno popularnost njegovih del bi lahko opisovali na več načinov, vse do že oguljenih fraz v smislu »Naredil je mnogo. Njegovo delo je zelo obširno.« in podobnih. Zato bo na tem mestu bolj učinkovala konkretna informacija o spoštljivem odnosu njegovih vrstnikov in sodobnikov do njega kot tudi o usodi njegovih zgoraj popisanih knjižnih izdaj. Kot zapisano je bil skrbnik njegove zapuščine Franc Kovačič, skupaj s Slekovcem med ustanovnimi člani *Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko*, ustanovljeno v Mariboru pol leta pred Slekovčevo smrtjo, katerega kot prvi predsednik je bil izvoljen leta, za prvega tajnika pa Kovačič. Že naslednje leto so pričeli z izdajanjem uradnega društvenega glasila *Časopis za zgodovino in narodopisje*. Kovačič je v okvirju zapuščine očitno pridobil tudi vse ostale, še neprodane knjižne izvode, ali pa jih je sam Slekovec pred smrtjo namenil novoustanovljenemu društvu v dar. Kakor koli, najverjetneje je bila prav Kovačičeva ideja, da jih ponudijo javnosti v nakup za nizke vsote. Tako so v prvih letnikih omenjenega časopisa na zadnjih platnicah objavljali ponudbo le-teh knjig (glej sliko spodaj).

Zadnja zunanja platnica 1. in 2. snopiča *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, l. 2 (1905)

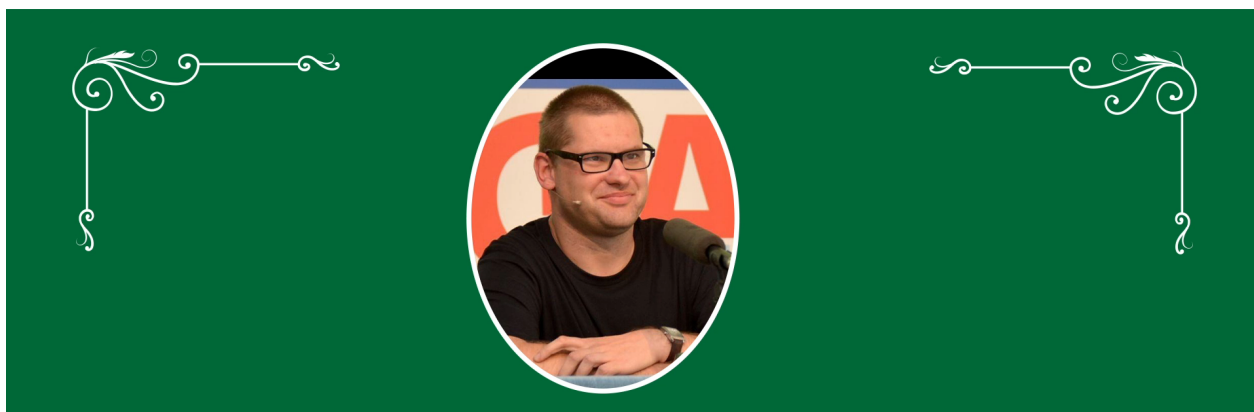
Njegovo delo tudi po drugi svetovni vojni in nastopu »svetlih novih časov« ni padlo v pozabo. Pisci zgodovinopisnih razprav in tudi priložnostnih časopisnih člankov z vzhodnoštajerskega območja, ki so poznali ta opus, so iz njegovih zapisov oz. objav radi poiskali snov za svoje tekste. Jasno je, da so mu zaupali in jih povzemali v vsej njihovi izpovednosti, pa tudi v ne povsem resnih vsebinah, kot kaže primer kratkega zapisa na podlagi Slekovčeve informacije o dogajanju na ozemlju dveh prleških župnij Velika nedelja in Mala nedelja v drugem desetletju 18. stoletja.¹⁵

¹⁵ Jan Šedivý, Od kod Raičev psevdonim Sekoloski?, *Kronika* 16 (1968), št. 3, str. 150.

Povzetek

V svojem ne ravno dolgem življenju (dopolnil je 57 let) je Matej Slekovec ustvaril začuda obsežno zbirko zbranih in izpisanih zgodovinskih virov kot primarnega materiala, in pa še celo vrsto najrazličnejših zgodovinopisnih objav v takratnih časopisih in revijah. Nekaj jih je tudi objavil v knjigah. Zgodovino je začel raziskovati iz čistega veselja, kar je kot samouk skozi tri desetletja z veliko vztrajnostjo nadgradil in se razvil v za tiste čase odličnega pisca preteklosti. Gradivo je zbiral v več takrat že obstoječih arhivih v bližnji in širši okolici od Salzburga in Dunaja do Zagreba, in tudi po več občinskih in zasebnih arhivskih zbirkah. Objavljati je začel leta 1878 in z objavami vztrajal tja do konca leta 1902, ko je bilo njegovo zdravje že kar močno načeto. Pisal je krajše in daljše tekste za časopise, črtice; znamenite so njegove župnijske in krajevne kronike, osebne in rodbinske biografije in konkretne daljše razprave. Objavljali so jih v obeh takrat govorjenih in tiskanih jezikih na slovenskem Štajerskem. O njegovem slovenskem jeziku je dobro povedati, da je bil na tedaj izjemnem kvalitativnem nivoju in je tudi z njim znal približati zapisano širšim množicam oz. tudi slabo pismenim ljudem. Do konca 19. stoletja je postal v bistvu najpomembnejši tedaj živeči slovensko-štajerski pisec zgodovinopisnih objav in zato ugledna osebnost med takrat še redkimi slovensko pišočimi oz. objavljajočimi izobraženci, sploh med slovensko-štajersko katoliško duhovščino. Spoštovanje so mu izkazovali že za časa življenja, kot tudi posmrtno.

Pobližje so predstavljena le nekatera njegova najvažnejša natisnjena dela.

dr. Aleš Maver
SLEKOVEC IN SLOVENSKA
CERKVENA ZGODOVINA

MATEJ SLEKOVEC IN SLOVENSKA CERKVENA ZGODOVINA

dr. Aleš Maver
Kidričevo, 25.11.2023

Ko se iz udobnih foteljev in izpred računalniških zaslonov, v katere običajno gleda sodobni preučevalec slovenske cerkvene zgodovine, oziroma nazaj, v čase niti ne tako oddaljenih predhodnikov, ni vedno lahko biti pravičen. Ker sami samoumevno stojimo na ramenih velikanov iz preteklosti, imamo privilegij, da se nam utegnejo njihove metode dela in posledično tudi njihove ugotovitve zdijo skromne in povsem neprimerljive z možnostmi lastne sodobnosti. Težko si sploh predstavljamo, kaj je pomenilo raziskovati cerkveno (in navsezadnje splošno) zgodovino takrat, ko je pisanje potekalo še skoraj v celoti na roko, ko ne le ni bilo na razpolago računalnikov, medmrežja in vseh z njimi povezanih podatkovnih baz, marveč so bile tudi fizične zbirke gradiva še precej neurejene, predvsem pa ni bilo kam pogledati, kaj se v njih nahaja, zaradi česar se je moral raziskovalec sam prebijati skozi celoto.

Prav na tak način je potekalo raziskovalno delo duhovnika Mateja Slekovca na cerkvenozgodovinskem področju. Takoj na začetku je treba sicer pristaviti, da v njegovem opusu meje med splošno, politično, družbeno, gospodarsko, krajevno in cerkveno zgodovino nikakor ni lahko postaviti. Vidiki se namreč pogosto prepletajo. Zato bom v nadaljevanju spregovoril o vidikih, ki se zdijo bistveni meni, po okusu koga drugega pa bom kaj izpustil ali povedal preveč. Enako je treba tudi reči, da niti Slekovec ni bil brez predhodnikov. Med njimi je treba z njegovega ožjega zemljepisnega območja omeniti vsaj Simona Povodna in Antona Krempla. Vendar je dolgoletni župnik pri Svetem Marku niže Ptuja njuno delo in še delo koga drugega bistveno nadgradil, kar zadeva pregledano gradivo in kar zadeva njegovo objavljane. Zlasti s Povodnom ga po drugi strani družijo, da se je v zgodovinski spomin poznejših rodov zgodovinarjev verjetno najbolj vpisal zaradi obsežnega nabora prepisanih virov, ki so ga s pridom uporabljali. To morda še prav posebej velja za njegove obsežne kartoteke duhovnikov. Ob tem pridemo še do naslednje točke. Slekovec je bil duhovnik, kot so bili duhovniki Povoden, Krepl ali Murko pred njim in Kovačič ali Gruden za njim. Ker je bila duhovniška kariera za nadarjene slovensko govoreče Štajerce še tja do začetka 20. stoletja najpogostejša, pogosto kar edina odskočna deska za vsaj nekoliko boljši kos kruha, najdemo med slovenskimi dušnimi pastirji Slekovčevega časa, ki so puščali obilo sledov tudi na področju slovenske kulture, razumljivo zelo različne profile.¹⁶ Nekateri so svoj »črni plašč« jemali manj, drugi bolj resno. Matej Slekovec je sodil v drugo skupino in bil, kot je razvidno iz

¹⁶ Prim. o tem Aleš Maver, »Die Rolle des Klerus im nationalen Emanzipationsprozess der Slowenen«, v: *Klerus und Nation in Südosteuropa vom 19. bis 21. Jahrhundert* (ur. A. Jakir in M. Trogrlić) (Frankfurt am Main, 2014), 149-158.

prispevka Branka Cestnika v tem zborniku, na prvem mestu zavzet župnik svojim faranom. Marsikatero izkušnjo z njimi je prenesel tudi v svoje pisanje o zgodovini slovenještajerskega prostora.

Pogled številnih raziskovalcev nanj je močno zaznamovala ocena, ki jo je po njegovi smrti zapisal poznejši prelat Franc Kovačič. Ta je med drugim posegel po učinkoviti prisposobi, ko je zatrdil:

Kakor pri čebelah razločujemo dve vrsti delavk: ene, ki donašajo od raznih cvetlic snovi za strd in satovje, druge, ki iz nabrane tvarine izdelujejo toli umetne celice ter jih napolnjujejo z medom, tako nekako bi se dali razdeliti učeni delavci na zgodovinskem polju. Nekateri z neumorno delavnostjo zbirajo gradivo iz različnih arhivov, a ne dospejo, da bi to vse povezali v lepo celoto, drugi, ki imajo bolj urejevalen um ter širni in pronicavi pogled, vstvarjajo liki mozaike krasna zgodovinska dela. Našega Slekovca moramo prištevati prvi vrsti zgodovinarjev. V zasebnih pogovorih in v pismih je večkrat naravnost izrazil željo, naj bi kdo drug enkrat porabil nabrano gradivo, on sam da nima k temu nagnjenja in ne časa; njegova moč je bila vsa osredotočena v zbiranje tvarine. Sicer je v spisih, kijih je v tisku priobčil, pokazal, da zna tudi prav mično tkati zgodovinski čilim, vendar njegovo posebno veselje je bilo, zbirati gradivo.¹⁷

Kovačiču seveda nočem podtikati, da namen njegovih vrstic ni bil izreči pohvalo pravkar umrlemu zgodovinarskemu kolegu in sobratu. Vendar se sodobni bralec težko znebi vtisa o nekoliko pokroviteljskem tonu oznake Slekovčevega dela, saj slednjega nekako poniža zgolj na raven polizdelka, ki naj bi (sposobnejšim?) nadaljevalcem služilo kot osnova za dodelavo. Če bi bilo namreč res, da zgodovinar iz Kunove nabranega gradiva ni preveč uspešno prelival v daljša besedila, bi ostalo več prostora za pionirsko vlogo Kovačičevega lastnega dela. (Da je pri njegovem nastajanju obilno posegal po sadovih predhodnikovega truda pri nabiranju virov, je neizpodbitno dejstvo.) In še nekoliko bolj upravičena bi bila klavrna podoba o stanju znanstvenega dela pri severnih Slovencih, kakršno je slikal v času ustanavljanja za razvoj slovenske humanistike na Štajerskem ključnega zgodovinskega društva v Mariboru; njegov prvi predsednik je le malo pred smrtjo postal ravno Slekovec.

Tudi po dvanajstih desetletjih se je moč strinjati, da predstavljajo zbirke virov največji del njegovega zgodovinskega dela. Toda krivično bi bilo trditi, da glede na obseg njegovih siceršnjih zadolžitev ni spoštovanja vreden nabor zgodovinskih razprav, ki jih je na podlagi virov vendarle uspel napisati in v veliki meri objaviti. Slekovec medu torej ni zgolj zbiral, marveč je z njim napolnil kar nekaj umetnih celic, kot bi dejal Kovačič.

¹⁷ Franc Kovačič, »V spomin Mateju Slekovcu«, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 1 (1904), tukaj 59.

Pregled Slekovčevih cerkveno zgodovinskih besedil

Svojevrsten most med Slekovčevim neutrudnim zbiranjem zgodovinskega gradiva in njegovim prelivanjem v zgodovinopisna besedila so župnijske kronike, ki jih je na prošnjo nekaterih duhovnikov spisal za lepo število štajerskih far. S tem je svojim duhovniškim kolegom pomagal izpolnjevati naročilo, ki ga je leta 1855 župnikom dal že lavantinski škof Anton Martin Slomšek.¹⁸ Izpod Slekovčevega peresa je izšlo vsaj štirinajst kronik. Za najboljšo so zanamci razglašali ljutomersko. Podobne preglede je zgodovinar iz Kunove oskrbel še za fare Sv. Križa na Murskem polju (Križevci pri Ljutomeru), ki ji je dodal kroniko trga Veržej, Sv. Petra pri Radgoni (Gornja Radgona), Mala Nedelja, Sv. Marka niže Ptuja (Markovci, kjer je župnikoval), Sv. Marjete na Dravskem polju, Sv. Lovrenca v Slovenskih goricah (današnji Juršinci), Sv. Lenarta v Slovenskih goricah, Sv. Miklavža pri Ljutomeru, Sv. Duha v Ločah, Negova in Sv. Ana. Za kroniko župnije v Zavrču je pripravil le tako imenovane drobtinice. Tudi sicer se pregledi dogajanja po župnijah po obsegu razlikujejo, tako se je denimo za fari Sv. Lenarta in Sv. Miklavža pri Ljutomeru omejil na seznama dušnih pastirjev.

Daljše Slekovčeve zgodovinske razprave s področja cerkvene zgodovine so bile pretežno raztresene po časopisih in revijah. Kar nekaj jih je priobčil v mariborskem katoliškem listu *Slovenski gospodar*. Enega prvih cerkvenozgodovinskih spisov tam je leta 1882 posvetil frančiškanskemu samostanu v Ormožu. Župnijo Svete Barbare v Halozah (v današnjih Cirkulanah) je predstavil leta 1889. Še isto leto je začelo izhajati obsežno besedilo o ptujski cerkveni preteklosti z naslovom *Škofija in nadduhovnija v Ptuji*, ki je postala v razširjeni obliki podlaga za knjižno izdajo. Leta 1897 se je v istem listu v več nadaljevanjih ukvarjal z zgodovino cerkve sv. Jožefa na Studencih.

Teme iz kranjske cerkvene zgodovine so prihajale najprej na vrsto v listu *Slovenec*. Slekovčeve tovrstne prispevke je leta 1887 začel podlistek o preteklosti kranjskih cerkva. Sledila je vrsta člankov o »odličnih Kranjcih«, ki je izhajala v drugi polovici prej omenjenega leta. Med bolj znana župnikova besedila pa sodijo prispevki o novomeškem proštu Polidorju Montagnani iz leta 1894, o čemer bo v nadaljevanju še nekaj govora. Leta 1897 je svojo bero v *Slovenecu* obogatil s prispevkom o ptujskem proštu Jožefu Hržiču v dveh nadaljevanjih. Naslednje leto je tam objavil še svoje popravke k prvemu zvezku *Zgodovine župnij v dekaniji Kranj*. Delo samo je istega leta izdal Jožef Lavtižar.¹⁹ Štajersko cerkveno zgodovino je leta

¹⁸ Prav tam, 66.

¹⁹ Prim. Jožef Lavtižar, *Zgodovina župnij v dekaniji Kranj: Prvi zvezek: Kranj* (Ljubljana, 1898).

1888 z dvema prispevkoma predstavil tudi v graškem listu *Grazer Volksblatt*. V istem glasilu je leta 1893 izšel njegov članek o duhovnikih v Apačah.

V devetdesetih letih 19. stoletja je Slekovec v večji meri objavljajal svoje izsledke v takratnih zgodovinskih vedih namenjenih periodičnim publikacijah. Tako je v *Zgodovinskem zborniku* leta 1891 najprej priobčil *Doneske k zgodovini cerkva na Slovenskem*, naslednje leto pa še besedilo o duhovščini v Novem mestu in okolici v letih 1734 in 1737. *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, ki so bila ob koncu 19. stoletja verjetno vodilno zgodovinsko glasilo v slovenščini, je obogatil z odlomki iz dnevnikov škofa Tomaža Hrena (1894) in z dvema nadaljevanjema *Doneskov k zgodovini cerkva in fara na Kranjskem* (1896 in 1898). Ko se je z *Voditeljem v bogoslovnih vedah* pod Kovačičevim uredništvom znanstvena periodika v slovenskem jeziku pojavila tudi v Mariboru, je bil duhovnik iz Kunove seveda takoj med njenimi zavzetimi sodelavci. Verjetno največ odmeva je v času svojega izida doživel njegov spis *Duhovni sinovi slavne nadžupnije konjiške* iz leta 1899, ki so kmalu izšli kot posebna publikacija. Sicer pa je v *Voditelju* priobčil precej prepisov virov za preteklost lavantinske škofije. Ti so na podlagi njegove zapuščine izhajali še po njegovi smrti, tja do leta 1907, za kar je poskrbel urednik Kovačič.

Kot je bilo razvidno iz pričujočega hitrega pregleda, je Slekovec nekaj svojih razprav o cerkveni zgodovini prelil v knjižno obliko. Večinoma je šlo za besedila, prej že objavljena v časopisih ali revijah. Izjema je eno njegovih najbolj znanih del, *Župnija Sv. Lovrenca na Dravskem polju*. Slednjo je leta 1885 že v izhodišču namenil za knjižno izdajo.

Nekaj Slekovčevih pogledov na (slovensko) cerkveno zgodovino

Ustavil sem se že ob Kovačičevi oznaki Slekovčevega dela in jo vsaj deloma postavil pod vprašaj. Tukaj bi dodal še, da se obravnavanemu zgodovinarju pozna njegova pripadnost nekoliko starejši generaciji od poznejšega prelata. Človek ima namreč občutek, da je bil še veliko bolj kot glavnina poznejših slovenještajerskih zgodovinarjev vpet v širši znanstveni prostor štajerske dežele in Avstrije v celoti. Čeprav je nadalje čisto v Slomškovem duhu na visoko mesto postavljajal slovensko istovetnost in jo sočasno tesno vezal z zvestobo katolištvu, kar je zlasti izpostavil ob risanju nasprotja med mestom Ptujem in njegovim zaledjem, rešitve nikakor še ni kot Kovačič in veliko drugih mlajših slovenskih razumnikov s severovzhoda iskal v povezovanju z drugimi južnimi Slovani.

Kakor nakazano, je Slekovec visoko cenil zvestobo slovenstvu in katolištvu. Tako je Lovrenčanom v monografiji, ki jim jo posvetil, zapel pravo hvalnico, ker naj bi se obojega oklepali v veliki večini:

Prebivalci župnije sv. Lovrenca so brezizjemno vsi katoličani in v obče dobri kristijani. V narodnem oziru so po rodu in jeziku vsi Slovenci in izvzemši par zaslepljencev, ki bolj na nemčursko stran vlečejo — skoz in skoz vrli narodnjaki in zanesljivi sinovi matere Slave. Kljubu temu, da ljudje v bližnji Ptuj, ki v nobenem oziru ne slovi dobro, pogosto zahajajo, očitnih in zagrizenih odpadnikov od vere ali narodnosti v župniji ne boš z lehka našel; Lovrenčanov protinarodni in brezvirski duh še do zdaj — hvala Bogu, ni okužil.²⁰

Podobno se je zgodovinar raznežil, ko je v spisu o kapeli Žalostne Matere Božje opisoval narodno in versko trdnost trga Središča ob Dravi: *Zlasti pa se iskren rodoljub z veliko radostjo in še večjim upanjem ozira na kraje in naselbine, ki so kot močne trdnjave čisto slovenskega duha in narodnega življenja sto - in stoletja kljubovali sovražnim navalom ter se po hudih borbah oživljeni in okrepečani povzdignili do slave in častnega obstanka. [...] Takov nadepoln cvet slovenske domovine, prava trdnjava krščanske poštenosti in zvesto narodnega duha je tudi Središče.*²¹

Kar zadeva posamezne mejnike v cerkveni preteklosti, se naj najprej nekoliko ustavim ob dediščini antičnega krščanstva. Tu je Slekovec sledil izročilu, po katerem sta bila apostola slovenskih dežel, in to že v 1. stoletju po Kristusu, oglejska svetnika Mohor in Fortunat.²² Kljub temu je za matico antične petovionske škofije, ki je bila v središču njegovega zanimanja, razglasil škofijo v Sirmiju v današnji Vojvodini: *Ker pa je Ptuj, kakor v civilnem, tako cerkvenem oziru spadal v upravno oblastnijo Sremsko, sme se za gotovo trditi, da je svitla zarja Kristusove vere zasijala v Ptuj najboljše iz Srema in da je Sremski nadškof ustanovnik krščanske občine in škofije v Ptuji.*²³ Njegovo misel je malo po Slekovčevi smrti v svojem predavanju o vlogi Petovione v zgodovini slovenske Štajerske zelo nagradil Franc Kovačič, saj jo je povezal z obžalovanjem, da v času drugega pokristjanjevanja slovenskih zgodovinskih dežel v zgodnjem srednjem veku niso večje vloge odigrala pokristjanjevalna središča na (jugo)vzhodu.²⁴

Ob obravnavi omenjenega drugega pokristjanjenja od 8. stoletja naprej se je Slekovec v celoti izognil že v drugi polovici 19. stoletja navzočim predstavam, ki so se v glavnem napajale pri

²⁰ Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju: Krajepisno-zgodovinske črtice* (Maribor, 1885), 28 (dalje: Slekovec, *Župnija Sv. Lovrenca*).

²¹ Matej Slekovec, *Kapela žalostne Matere Božje v Središču in njen častni venec: Spomenica za zlato mašo dveh srediških rojakov leta 1902* (Maribor, 1902), 3-4 (dalje: Slekovec, *Kapela*).

²² Prim. Matej Slekovec, *Škofija in nadduhovnija v Ptuji: Zgodovinska črtica* (Maribor, 1889), 7 (dalje: Slekovec, *Škofija*). Prim. o usodi Mohorjeve legende med Slovenci zlasti Rajko Bratož, *Kršćanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem območju oglejske cerkve od začetkov do nastopa verske svobode* (Ljubljana, 1986), 30 ss.

²³ Slekovec, *Škofija*, 8.

²⁴ Prim. Franc Kovačič, "Petovij v zgodovini Južne Štajerske", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 8 (1908): 1-22.

Prešernovem pesniškem videnju, v katerem je sprejen krščanstva sovpadel s prevlado tujcev.²⁵ Zgodovinar iz Kunove je prej zastopal Valvasorjevi bližjo podobo pokristjanjenja Karantancev, kjer je bil poudarek na nasilju nasprotnikov krščanstva med njimi: *Zmagovalni malikovalci so kar divjali, duhovnike izpodili, cerkve podrli in veliko kristjanov, ki se niso hoteli v malikovanje povrniti, grozovito pomorili. Čez tri leta so pa kristjani s pomočjo Bavarskega vojvode Tasija II. vendar le zmagali in Valhun se je vrnil zopet v Karantanijo. Podrte krščanske cerkve so se zopet popravile in tudi nove so se zidale, malikovalstvo pa je polagoma zginilo iz naših krajev.*²⁶ Pozitivno vlogo Bavarcev in Salzburga kot osrednjega izhodišča, od koder je krščanstvo prišlo med prednike Slovencev, je Slekovec nemara še nekoliko okrepil s tem, da je sedež kornega škofa kot zastopnika salzburskega metropolita, ki ga običajno postavljamo h Gospe Sveti na Koroškem, prestavil kar na Ptuj:

*Nadškof [Salzburga, op. A. M.] je prošnjo uslišal ter je prišel najbrž l. 846. na Slovensko. [...] Toda povsod je našel hiše božje ali razdjane, ali zelo ubožne, ljudstvo pa revno in nevedno. Zato je pustil v Ptui, kot Otonovega naslednika, škofa Ožbalda. [...] Tudi pokrajinski škof Ožbald si je za Ptuj in za druge slovenske kraje mnogo zaslug pridobil; zato ga verni Slovenci še dandanes radi slavijo in njemu v čast cerkve in kapele zidajo. Spomin njegovega blagega delovanja v Ptui pa je ohranjen v starodavni, njemu v čast posvečeni cerkvi zunaj Ptuja.*²⁷

V pričujočem odlomku se je duhovniku in zgodovinarju zapisalo kar nekaj zanimivih trditev. Nenavadno tezo, da je imel korni škof Ozvald (Ožbalt) sedež na Ptuj, je oprl na patrocinij ptujske cerkve, posvečene svetniku istega imena. Vendar je bil slednji mučenec z območja današnje Anglije iz 7., ne škof iz 9. stoletja.

Če se recej premaknemo po časovni premici, lahko ugotovimo, da je Slekovec izrazito negativno ocenjeval reformacijo v 16. stoletju. Tako je ocenjeval »prodor«²⁸ protestantizma v Središče ob Dravi: *Čez nekaj let pa so se črni oblaki pogubljive krivovere, katero je bil prisegolomni avguštinec Martin Luter v Nemčiji zasejal, pripodili tudi v naše kraje, in protestantizma mrak se je ulegel zlasti nad mesta in trge. Tudi Središčane je okužil deloma luteranizem, najbolj pa kalvinizem, katerega so sprideni sinovi blagega Lukeža Sekelja in sosedni grofje Zrinjski strastno razširjevali.*²⁸ Ni presenetljivo, da je z zadoščenjem navajal besede samega Martina Lutera, ki naj bi na vrhuncu

²⁵ Prim. Aleš Maver, "Kako je France Prešeren ukradel slavo Valtunku: Temelji zapletenega slovenskega odnosa do pokristjanjevanja", *Acta Histriae* 29, št. 1 (2021): 21-36.

²⁶ Slekovec, *Škofija*, 20.

²⁷ Prav tam, 24.

²⁸

reformacijskega gibanja kazal skepso do njegovega vpliva na vedenje ljudi:

*Pa kolikor bolj se je širila krivovera, toliko bolj je ginola nравnost in poštenost. To je moral priznati Luter sam. L. 1529. je pisal med drugim: 'Naši evangelci bodo sedemkrat zlobnejši, kakor so poprej bili; kajti zdaj, ko smo se bili evangelj naučili, krademo, lažemo, goljufamo, žeremo, žlempamo in vganjamo vsakovrstne hudobije. Enega hudiča smo izgnali, a sedem hujših se je povrnilo, kakor to lahko zapazimo na knezih, žlabtnikih, meščanih in kmetih. . . . Mladina živi tako divje, nespodobno in razuzdano, da bode pravi hudičev zarod iz nje.'*²⁹

Kot protiutež protestantizmu je cerkveni zgodovinar seveda primerno izpostavil pomen tridentinskega koncila med letoma 1545 in 1563, ko je o njem laskavo napisal (in izkoristil priložnost, da še enkrat ošvrkne protestante): *To je najimenitniši zbor katoliške cerkve, kajti on je za vse prihodnje čase na tanko določil, kaj ima pravi katoličan verovati, a kaj ne. [...] Protestanti niso hoteli priti v zbor in tudi ne priznati njegove veljave ter so s tem le prejasno pokazali, da jim je bil samo prazen izgovor, ko so se prej pozivali na cerkveni zbor.*³⁰

Slekovec je bil nadalje oster do cerkvenopolitičnih »podvigov« cesarja Jožefa II., pri čemer ni delal velike razlike med bolj ali manj uspešnimi, pač pa jim je dal v splošnem negativno oceno, čeprav je preureditev škofijskih in župnijskih meja močno zaznamovala cerkveno podobo slovenskih dežel, v nekaterih ozirih vse do danes. Toda župnik, ki je odraščal v obdobju, ko se je avstrijsko katolištvo mukoma poslavljalo od dediščine jožefinizma, je bil strog: *Cesar Jožef II., ki je po smrti svoje matere Marije Terezije dne 29. novembra 1780 prevzel vlado nad vsemi avstrijskimi deželami, je hotel kar čez noč vse prenarediti in ves obstoječi red spremeniti. Tudi cerkvenih zadev se je lotil. Spremenil je nekaterim škofijam meje, ustanovil nove fare, zatrl samostane, prepovedal božja pota in s takimi in enakimi svojevoljnimi naredbami napravil mnogo zmešnjav.*³¹

Kar zadeva čase, ki jih je Slekovec vsaj deloma že sam doživel, je morda vredno omeniti njegovo naklonjeno oznako sekovskih škofov, duhovnih nadpastirjev večine štajerskih Slovencev med

²⁹ Slekovec, *Škofija*, 67-68. Lutrov navedek je zgodovinar povzel po delu Matthias Robitsch, *Geschichte des Protestantismus in der Steiermark* (Graz/Grätz, 1859), 59. Pri Robitschu oziroma Robiču gre za katoliškega cerkvenega zgodovinarja.

³⁰ Slekovec, *Škofija*, 71.

³¹ Slekovec, *Župnija Sv. Lovrenca*, 11.

letoma 1786 in 1859. Drugače kot večina poznejših slovenskih cerkvenih zgodovinarjev je vse označil kot izvrstne višje pastirje in vredne naslednike apostolov, *toda nekaj je skoz vsa leta vendar grenilo srčno veselje ne le Lovrenčanom, ampak tudi drugim Slovencem Sekovske škofije, — to namreč, da se s svojim višjim pastirjem niso mogli v domačem jeziku pogovarjati.*³² V skladu s tem je le malo pozneje v najlepših barvah orisal prenos škofijskega sedeža in spremembo škofijskih meja, s katero je slovenska Štajerska prišla pod slovenskega škofa, Antona Martina Slomška.³³

Matej Slekovec brani Polidorja Montagnano

Ob zaključku tega prispevka bi se želel posvetiti še enemu Slekovčevih zgodovinskih spisov. Gre za nekakšno biografijo, ki jo je v devetdesetih letih posvetil ljubljanskemu stolnemu in novomeškemu proštu Polidorju (pl.) Montagnani. Gre za eno bolj barvitih osebnosti celotne slovenske cerkvene zgodovine. S svojim delovanjem je ob dunajskem škofu Juriju Slatkonji morda najizrazitejši predstavnik renesančne različice katolištva v naših krajih. Bil je neutrujen zbiralec cerkvenih služb in beneficijev, imel stalno življenjsko sopotnico in otroke, vendar se je po spletu okoliščin znašel v sporu s protestanti in celo na muhi posmeha Primoža Trubarja.³⁴

Zgodovinar iz Kunove je že v samem začetku svoje knjižice o renesančnem prelatu podal naklonjeno oceno njegovega delovanja, saj ga je postavil v vrsto neomajnih borcev zoper širjenje protestantizma med Slovenci: *Zlasti pa so se v borbi med resnico in lažjo čistili in krepili značaji in tako je ravno v tej dobi vzrastlo domovini mnogo velezaslužnih mož, katoliški cerkvi pa mnogo neustrašenih zagovornikov in brani³⁵ teljev, katerih imena in dela bodo vedno slovela.*³⁵ Obenem je svoje delo opisal kot poskus, oprati Montagnanovo čast, ki naj bi jo nekateri predhodniki očitno blatili: *O njem se je sicer že tu in tam kaj pisalo, a ker je vmes marsikaj krivega, zdelo se nam je primerno, o tem vsekako slavnem možu po zanesljivih podatkih sestaviti kratko životopisno črtico in jo v obrambo njegove časti objaviti.*³⁶

V nadaljevanju Slekovec sicer ni zamolčal nekaterih »spornih« točk iz biografije svojega junaka. Tako je njegov značilen lov na beneficije povezal z zavzeto skrbjo za potomstvo, ko je suho poročal: *L. 1596 je nameraval odstopiti krško faro svojemu vnuku Polidorju pl. Montagnana*

³² Prav tam, 13.

³³ Prav tam, 14.

³⁴ Prim. France Kidrič, »Montagnana, Polidor de, pl.«, *Slovenski biografski leksikon: 5. zvezek: Maas – Mrkun* (Ljubljana, 1933).

³⁵ Matej Slekovec, *Polidor pl. Montagnana: Življenjepisna črtica* (Ljubljana, 1895), 1 (dalje: Slekovec, *Polidor pl. Montagnana*).

³⁶ Prav tam.

*mlajšemu, a ker to nekaterim ni ugajalo, vzel ga je za kanonika v Novo Mesto.*³⁷ Prav tako ni izpustil obtožb njegovega naslednika na krški fari, čeprav je podvomil v verodostojnost tožnika (ki naj bi bil proštu zavisten): *Kakor prejšnja, ogrenili so mu tudi zadnja leta njegovega življenja nekateri zavidljivci, zlasti njegov naslednik v Krškem, Marko Khun. Ta je takoj po nastopu župnije pisal dne 23. junija 1601. l. v Videm, da je skoraj 40 let bil v krški fari za župnika človek, ki je gojil luteranstvo. Oskrboval je faro po vikarjih, ki so mu odštevali na leto po 200 tolarjev za penzijo. Ko je on faro od nadvojvode dobil ter jo 24. maja tega leta nastopil, našel jo je zelo zapuščeno.*³⁸ Ne glede na navedeno je Slekovec ob koncu zbiralcu beneficijev še enkrat zapel hvalo: *Polidor pl. Montagnana je po vsem tem, kar smo v tej črtici o njem objavili, bil mož trdne volje, čistega in jeklenega značaja in zelo veljaven. Posamna sumničenja, ki so v takratni strastno razburjeni dobi, polni osebnega natolcevanja in obrekovanja, kakor druge, tudi njega zadela, mu niso mogla pomanjšati ali celo uničiti časti in slave; — njegovo ime ostane vedno slavno v domovini.*³⁹

Seveda se lahko vprašamo, zakaj se je Slekovcu zdelo potrebno »oprati« Montagnanov lik. Čeprav gre zgolj za domnevo, menim, da je s postavljanjem njegovih domnevnih pregreh pod vprašaj želel predvsem preprečiti uporabo zgleda zbiralca beneficijev in kršitelja duhovniškega celibata v takrat (zlasti na Kranjskem, kjer je spis izšel) že zelo živahnih katoliško-liberalnih prerivanjih.

³⁷ Slekovec, *Polidor pl. Montagnana*, 11.

³⁸ Prav tam, 12.

³⁹ Prav tam, 13.

RAZSTAVA O MATEJU SLEKOVCU

Pripravila osnovna šola Kidričevo

Jana Jerenec
Klavdija Murko

Učenci OŠ Kidričevo in učiteljici za zgodovino, Jana Jerenec in Klavdija Murko, smo v jesenskih mesecih leta 2024 pripravili razstavo o Mateju Slekovcu. Razstava se osredotoča na življenje in delo tega pomembnega slovenskega kulturnega ustvarjalca. Nastala je z namenom obeležitve njegovega bogatega prispevka k zgodovini, narodopisju, literaturi, dramatiki in umetniškemu izrazu. Zbrali smo obsežno gradivo, ki vključuje rokopise in fotografije, da bi obiskovalcem ponudili celovit vpogled v Slekovčev ustvarjalno pot. Razstava je rezultat sodelovanja med Zgodovinsko sekciko, Pokrajinskim arhivom Maribor in zasebnimi zbiratelji, ki so s svojimi prispevki omogočili ohranitev in predstavitev njegove dediščine širši javnosti.

MATEJ SLEKOVEC

(1846–1903)

Matej Slekovec (Vir: Nadškofija Maribor)

DUHOVNIK

ZGODOVINAR

KRONIST

Matej Slekovec se je rodil 6. avgusta 1846 v Kunovi pri Negovi očetu Jožefu in Mariji, rojeni Kramberger.

Osnovno šolo je obiskoval v Negovi, gimnazijo in bogoslovje pa v Mariboru. V mašnika je bil posvečen 23. julija 1871. Na svoj 25. rojstni dan je zapel prvo mašo v domači fari.

Spominski plošči na cerkvi v Negovi in župnišču Sv. Marka Niže Ptuja, posvečena spominu na Mateja Slekovca (Vir: Tušek Ivan – Pajo)

Leta 1871 je nastopil službo kot kaplan v Središču ob Dravi, kjer je ostal do 1878, ko je bil premeščen v Cirkovce, kjer je služboval med 1. majem 1878 in 17. junijem 1879. Iz Cirkovc ga je pot vodila v župnijo Sveti Marko niže Ptuja v Markovcih, kjer je služboval med 17. junijem 1879 in 1. oktobrom 1882, ko se je zaradi nevarne bolezni začasno upokojil in odšel čez zimo v Gorico na zdravljenje.

Lovrenc na Dravskem polju v času Mateja Slekovca in sedaj
(Vir: Nadškofija Maribor)

Spomladi leta 1883 si je toliko opomogel, da je nastopil službo kaplana v Lovrencu na Dravskem polju, kjer je služboval med 1. majem 1883 in 18. decembrom 1887.

Zadnjo službo je ponovno opravljal v Markovcih, kjer je služboval vse do upokojitve 1903.

Umrli je 15. decembra 1903 v Ljubljani, kjer je pokopan na Navju.

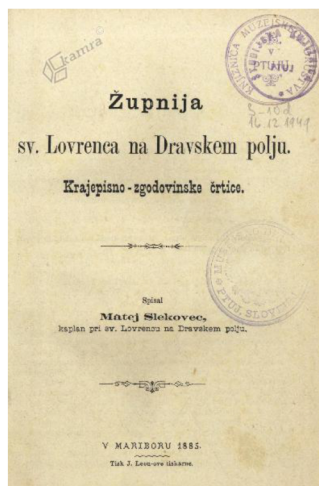
Nagrobnik z novim medaljonom Mateja Slekovca
(Vir: Vlado Meglič)

Kot zgodovinar samouk je zbral obsežno zgodovinsko dokumentacijo in napisal pomembne zgodovinske razprave o slovenski Štajerski.

Kot ponatisi iz časopisa ali samostojne publikacije so izšli:

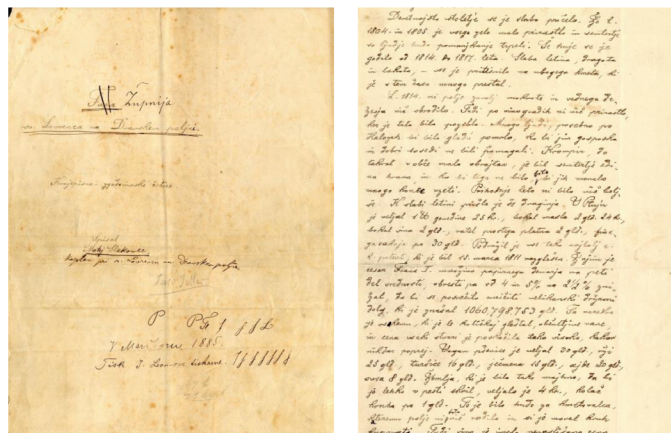
- **Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju** (1885),
- **Odlični Kranjci** (1887),
- **Kobilice** (1887),
- **Škofija in nadduhovnija v Ptuj** (1889),
- **Sekelj, rodoslovna in životopisna razprava** (1893),
- **Die Szekely oder Zekel v. Konvent** (1894),
- **Polidor pl. Montagnana** (1895),
- **Turki na slov. štajerskem** (1894),
- **Vurberk** (1895),
- **Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjiške** (1898),
- **Kapela žalostne Matere Božje** (1902).

Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju
(Vir: Kamra)

Slekovec je kot **prvi predsednik Zgodovinskega društva** za slovensko Štajersko svojo pisno zapuščino z volilom prepustil društvu. Slekovecova zapuščina predstavlja danes enega izmed najobsežnejših, vsebinsko najbogatejših in najraznovrstnejših osebnih fondov, ki jih hrani Pokrajinski arhiv v Mariboru.

Rokopis Mateja Slekovca: Krajevno-zgodovinske črtice župnije Lorenc na Dr. polju
(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Pokrajinski arhiv Maribor v 18-ih arhivskih skatlah hrani pomembno zapuščino Mateja Slekovca-krajevno zgodovinsko gradivo za posamezne kraje in korespondenco. Rokopisi vključujejo:

- Krajevno zgodovinsko gradivo Ptuja z okolico in s Slovensko Bistrico;
- Krajevno zgodovinsko gradivo za Haloze in Ormož;
- Krajevno zgodovinsko gradivo za posamezne kraje: Borl, Cirkovce, Cmurek, Središče, Fram, Hajdina, Hoče, Jarenina, Konjice, Kranj, Križevci, Lavantinska škofija, Lenart pri Veliki Nedelji, Ljutomer, Majšperk, Makole, Mala Nedelja, Maribor, Muta, Novo mesto, Ormož, Ožbalt, Polenšak, Poljčane, Ponikva, Ptuj, Rogatec, Radgona, Ruše, Selnica ob Dravi, Sladka gora, Slivnica, Slovenske gorice, Spodnja Kungota, Zgornja Kungota, Spodnja Polskava, Središče, Studenci pri Mariboru, Sv. Duh poleg Središča, Sv. Jurij ob Ščavnici, Sv. Lovrenc na Dr. polju, Sv. Lovrenc na Pohorju, Sv. Lenart v Slovenskih goricah, Sv. Marjeta niže Ptuja, Sv. Martin pri Vurberku, Sv. Trojica v Slovenskih goricah, Sveti Urban niže Ptuja, Št. Janž na Dravskem polju, Štajerska, Tomaž pri Ormožu, Trojica v Halozah, Velenje, Velika Nedelja, Vurberg pri Ptuj, Zavrch, Zibika, Žetale, Žiže in nekatere druge.

RAZSTAVA ZBRANIH ORIGINALNIH KNJIŽNIH DEL

Viljem Podgoršek

V sklopu prireditev ob 120. letnici smrti Mateja Slekovca je bila izvedena tudi razstava njegovih originalnih knjig. Velja omeniti, da je originalov relativno malo ohranjenih prav tako pa je potrebno tudi izvedeti kdo ima kakšen primerek ohranjen, ter se dogovori da je gradivo pripravljen posoditi. Takšni originali danes predstavljajo pravo redkost.

Najprej smo iskali v župnišču Lovrenc na Dravskem polju. Posodili so izvod knjige z naslovom Zgodovina Lovrenške župnije, ki je bila izdana leta 1885. Navedeno knjigo je kot ponatis z uvodnikom dobila nekaj dni pred samim simpozijem vsaka družina v občini Kidričevo, ter udeleženci na simpoziju, ki so prišli iz krajev kjer je kot duhovnik v svoji karieri Matej Slekovec deloval.

Nekaj publikacij ki jih je napisal Matej Slekovec sta posodila za razstavo poznana zbiralca Franci Golob iz Ptuja in predsednik zgodovinske sekcije Aleksander Kumer.

Največ knjig pa je za razstavo velikodušno posodila Knjižnica Ivana Potrča iz Ptuja.

Vsem se za posojeno gradivo, ker so tako omogočili izvedbo razstave v imenu zgodovinske sekcije zahvaljujem.

Razstava je bila postavljena v dvorani, kjer je bil izveden simpozij. Pomeni, da so imeli udeleženci možnost ogleda že pred začetkom simpozija, ter tudi po zaključku predavanj in razprav. Viljem Podgoršek je v okviru simpozija predstavil pripravo razstave in tudi posamezne knjige.

Na koncu se v imenu zgodovinske sekcije Matej Slekovec zahvaljujem podjetju Talum s Kidričevega, ki je za izvedbo razstave posodilo steklene vitrine, ter na koncu obljubilo, da nam tudi v bodoče na takšen način priskoči na pomoč. Vitrino so namreč kar sami pripeljali na razstavni prostor, po zaključku pa tudi odpeljali.

Prispevali Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, Aleksander Kumer in Franci Golob.

RAZSTAVA ZBRANIH RAZGLEDNIC KRAJEV SLUŽBOVANJA IN ROJSTNE HIŠE

Razglednice zbral in razstavo postavil Aleksander Kumer kartofilist:

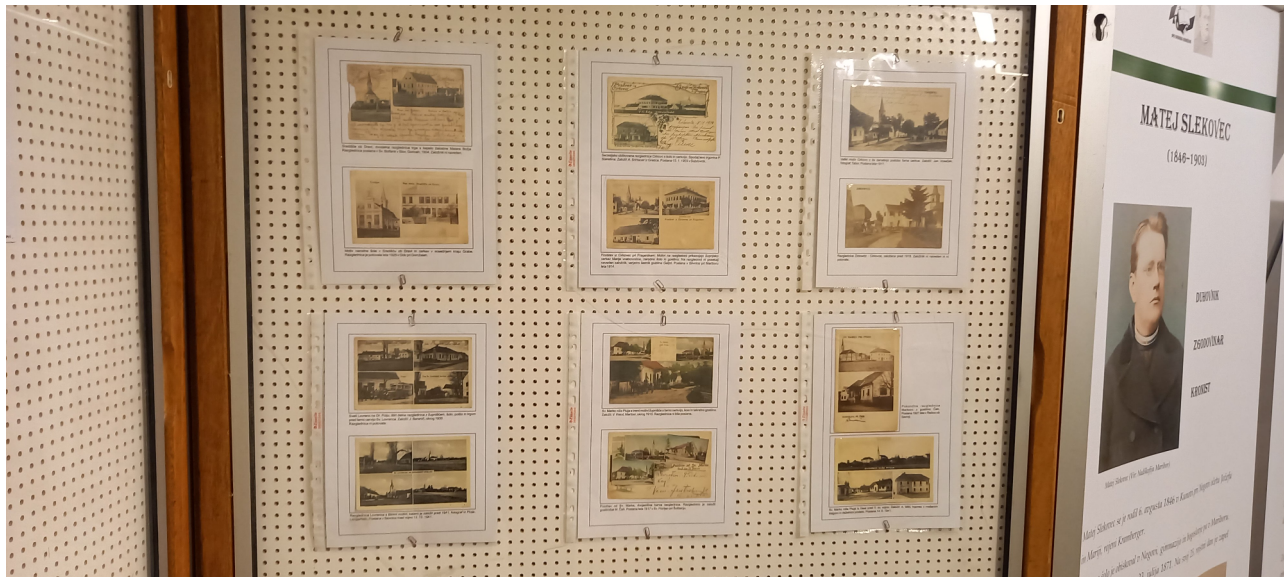
Kot vnet zbiralec starih razglednic in domoznanskega gradiva, Ptujca z okolico, v svoji zbirki hranim preko tisoč enot. Za razstavo pa sem izbral in preučil razglednice krajev, kjer je Matej Slekovec kaplanoval in bil župnik.

Razglednice so na razstavi predstavljene v časovnem zaporedju njegovega kaplanovanja, Središče ob Dravi 1871 - 1878, Cirkovce 1878 - 1879, Markovci 1879 - 1882, Lovrenc 1883 - 1887 in še enkrat Markovci 1887 - 1903 kot župnik do upokojitve. Pridobil sem tudi sliko Slekovčeve rojstne hiše, ki je žal porušena.

Prijeten ogled razstave!

Rojstna hiša g. Slekovca, ki so žal porušili.

Razstava razglednic.

Razstava razglednic.

Pogled na postavitev razstave razglednic in delno panojev.

Pogled na postavitev razstave panojev.

mag. Branko Cestnik
LIK DUHOVNIKA IN PISATELJA

MATEJ SLEKOVEC – DUHOVNIK IN PISATELJ

Branko Cestnik
Kidričevo, 25.11.2023

UVOD

Dva osebni povezavi do Mateja Slekovca sta me prepričali, da sprejem sodelovanje na današnjem simpoziju o tem imenitnem štajerskem duhovniku in zgodovinarju. Prvo je, da sem doma v Meškovi ulici na Ptuj, pravokotno na našo hišo in niti ne 10 m od naše ograje pa se začne Slekovčeva ulica. Sram je to povedati, vendar res nikoli se nisem vprašal, kdo neki je Slekovec, po katerem ulica nosi ime. Danes bom »odrajtal« ta dolg in to pokoro.

Druga osebna povezava je, da sem tudi sam po eni strani štajerski duhovnik in podeželski župnik, po drugi pa dolgoletni pisec člankov in blogov, v zadnjih letih pa tudi pisatelj romanov z zgodovinsko tematiko vezano na ljudi iz spodnjega Podravja. Kot takega me zanima, kako se je raziskovalne in pisateljske obrti šel Matej Slekovec, ki je prav tako bil župnik in je ob intenzivnem pastoralnem delu moral paziti, da bi farani ne bi trpeli, kar se tiče pastoralne oskrbe.

DUHOVNIŠKA POT MATEJA SLEKOVCA

Duhovniško pot Mateja Slekovca poznamo. Rodil se je 6. avgusta 1846 v Kunovi pri Negovi, se šolal v Mariboru, najprej na gimnaziji, nato v bogoslovju. L. 1871 je bil posvečen v duhovnika. Prvih deset let duhovništva je kaplanoval v Središču (do 1878), Cirkovcah (do 1879) in Markovcih (do 1882). L. 1882 je šel v Gorico na zdravljenje, l. 1883 je bil nastavljena za kaplana pri sv. Lovrencu na Dravskem polju. L. 1887 je postal župnik pri Sv. Marku niže Ptuje (Markovci). Poleg obiskovanja arhivov od Solnograda do Zagreba, vemo, da je potoval enkrat v Rim, enkrat v Lourdes, enkrat v Velehrad na Moravsko in enkrat v Bosno. L. 1897 ga je mariborski knezoškof Mihael Napotnik imenoval za duhovnega svetovalca, v tem času je prevzel tudi škofijski projekt popisa zvonov. L. 1903 ga je knezoškof zaradi zaslug »v pastirstvu in na slovstvenem polju« imenoval za konzistorijalnega svetovalca. Istega leta je zaradi slabega zdravja šel v župniški pokoj, da bi prevzel mirnejšo službo škofijskega arhivarja. 15. septembra 1903, le dva tedna po vstopu v pokoj, je umrl v Ljubljani, kamor je šel po zdravstveno pomoč in kjer so ga pokopali na častitljivem pokopališču sv. Krištofa na Navju.

Iz golih podatkov o njegovi dušnopastirski poti bi lahko sklepali, da gre za povsem normalno pot povprečnega podeželskega duhovnika v drugi polovici 19. stoletja: redno študiraš, zapoješ novo mašo, prvo dekada si kaplan in te premeščajo, v drugi dekadi se smeš »potegniti za svojo faro« in postati župnik. Če te knezoškof imenujejo v kakšnega od svoji svetovalnih teles, pomeni, da si dober duhovnik. Če knezoškof ocenijo, da imaš kakšen poseben talent, ti zaupajo kakšno komisijo, recimo, za popis zvonov (slednje je Slekovec v resnici počenjal). Z geografskega vidika, je njegovo službovanje zožano na Spodnje Podravje, s Cirkovcami na enem koncu in s Središčem na drugem. Z vidika duhovniške kariere Slekovčeva pastoralna službovanja torej ne bijejo v oči. Z vidika moralne drža ni zaslediti kakršnekoli sledi oporečnosti. Tudi z vidika zdravja njegova bolezen ne izstopa: vodenica in verjetno težave s pljuči, rad je namreč kadil.

Splošno lahko rečemo, da je Matej Slekovec bil duhovnik, kakršne je takrat v mariborskem bogoslovju ustvarjala »Slomškova kovnica duhovnikov«, če ji smemo tako reči. Zlasti po predstavitvi sedeža lavantinske škofije iz Sv. Andraža na Koroškem v Maribor (l. 1859) se je od spodnještajerskega duhovnika pričakovalo, da je pobožen, izobražen, delaven, ljudski in narodno prebujen – kar je Slekovec vsekakor bil.

Če kot duhovnik ne izstopa, je povsem druga zgodba njegova vzporedna dejavnost: zgodovinarstvo. Na tem področju, čeprav formalne izobrazbe iz zgodovinopisja ni imel, pa Matej Slekovec zelo izstopa – kakor smo slišali od predavateljev pred menoj.

OSEBNOSTNE POTEZE IN BOLEZEN

Psihološki oris Mateja Slekovca na verodostojno poda Franc Kovačič, tudi duhovnik in zgodovinar, njegov sodelavec in njegov duhovni dedič. V sploh prvi številki *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, ki je izšel l. 1904, Kovačič opiše Slekovca kot človeka z težkim otroštvom (izguba mame, slabi odnosi z mačeho), težko mladostjo (revščina, prepuščenost samemu sebi in stradanje v času gimnazije), kot karakterni melanholika, zagnanega v delo do izčrpanosti, do ljudi zadržanega, včasih nezaupnega. Takole piše Kovačič (st. 56):

Bučne veselice ga niso mikale, v družbi je sedel rad tibo in poslušal; tu in tam se nasmehnil, koga podražil ali povedal kak dovtip. Kadar je pa priložnost nanesla, je bil kralj v družbi ter je z duhovitimi dovtipi vzbujal splošno veselost in občudovanje. Če mu je bil kdo v družbi posebno ljub, na tega so najbolj letele njegove puščice in drago mu je bilo, če se je dotičnik znal dobro odrežati. Sladkih in laskavih pogovorov ni maral, bil je odkrit značaj, a svojega prijateljstva in ljubezni ni razodeval v blestečih besedah. To je bil povod, da ga marsikdo ni umel. Njegov govor se je zdel marsikomur rezeček, trd, suh in osoren. A kdor se je potrudil prodreti skozi zunanjo lupino, se je lahko prepričal, da tu bije blago srce in da je morda tudi sam globoko vanj zapisan.

- Franc Kovačič, *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, 1/1904, str. 57

Da bi se dokopali, da Slekovčevih bolj osebnih duhovnih, teoloških in pastoralnih nazorov, nam ni uspelo. Pokrajinski arhiv Maribor in Nadškofijski arhiv Maribor ne hranita nobenih Slekovčevih duhovnih meditacij, pridig ali celo duhovne oporoke. Nekaj je korespondence, zlasti pomembna je tista s Francem Simoničem, bibliotekarjem v knjižnici na dunajski c. kr. univerzi. Vendar tudi v korespondenci je v ospredju delo za zgodovinopisje: izmenjava podatkov, prošnje za podatke in gradivo, presoje tega ali one zgodovinopisnega elementa.

V svojih pismih Simoniču in Kovačiču se Slekovec le na redkih mestih osebno izpostavi, da spregovori o svoji bolezni, svojih skrbih in utrujenosti, morda tudi o kakšnem svojem čustvu. Primer, ko se spominja umrlih prijateljev:

In tako kane marsiktera grenka kapljica v čašo redke sreča in zadovoljnosti, katero človeku na svetu iskreni prijatelji z voščili ponujajo. Toda naj zadostujejo te vrstice, ki dovolj kažejo, kakovi občutki so se me bili pri spominu rajnih mi vdanih prijateljev polastili.

–Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju, Sv. Marko niže Ptuja, 19. 1. 1889

Lahko si predstavljamo, da je Slekovec najprej hotel biti dober duhovnik in da je najprej poskrbel, da so bile vse dušnopastirske naloge izvršene. To Slekovčevo hierarhijo dolžnosti poudarja tudi Kovačič, obenem pa pove, da si je Slekovec s svojim delom zdravstveno škodil:

Ves svoj prosti čas, kar mu ga je ostalo od stanovskih dolžnosti, je posvetil zgodovinskim študijam. Za domačo zgodovino je bilo to dobro, zanj samega pa slabo.

- Franc Kovačič, *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, 1/1904, str. 57

Slekovčevo dušnopastirstvo je potekalo v klasičnem pastoralnem trikotniku: zakramenti, verouk, duhovno-morali poduk. Poleg tega je kot župnik imel veliko pisarniškega in administrativnega dela. Župniki so takrat pisali na škofijo več kot danes. Tudi za blagoslov obnovljenega križa ob poljski cesti so morali pridobiti soglasje škofije. Poleg tega so tu bile še dolžnosti do države; avstrijski duhovniki tistega časa so pač bili napol državni uradniki.

Omenimo še, da je Slekovec gojil posebno zanimanje za elektriko, verjetno tudi z namenom zdravljenja, kar kaže, da ni bil obrnjen le v preteklost, temveč so ga privlačile tudi prvine moderne dobe:

Ker se z elektriko že od nekdaj kaj rad pečam, bi mi zelo ustregli tudi z elektromagnetičnim aparatom. Svoje dni sem videl enega pri optiku Sejku v Mariboru, ki je odšel poprej v Zagreb. Bil je prav ličen in z vsem preskrbljen, kar je za elektriziranje potrebno - in vendar ga ni cenil više, kakor 15 gld.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Lovrenc na Dravskem polju, 1. 4. 1884

Ob vsem tem se je na polno posvetil zgodovinopisnemu raziskovanju. Lahko si predstavljamo, da je takšno, ne »dvojno«, temveč »podvojeno« življenje pomenilo veliko stresa. Kakor da se nekje spodaj, ker zmanjkuje časa obema, nenehno tepeta Slekovec-pastir in Slekovec-zgodovinar. Ni čudno, da Slekovec tu in tam pojama o svoji preobremenjenosti.

Tako v pismu Simoniču l. 1891 ...

Labko si mislite, da smo letos o novem letu župniki na deželi ubogi, pomilovanja vredni trpini, kajti vrhu navadnih uradnih pisarij, katerih ni malo, dal nam je popis ljudstva toliko posla, da večkrat v resnici nisem vedel, česar bi se poprej lotil.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Marko niže Ptuja, 11. 1. 1891

... kot v pismu Kovačiču 12 let kasneje:

Zelo obžalujem, da do 1. marca ne morem ustreči Vaši želji. Vsled nevarne bolezni g. kaplana, ki leži že 8 dni, - sem z delom tako obložen, da komaj shajam. V minulem tednu sem imel izpraševanje za velikonočno spoved za oženjene, v tem tednu pa za samske. Vrhu tega sem imel danes tri poroke, 4 krste, 1 mrliča itd. Tudi družbeniki sv. Mohorja me zadržujejo. Če ni prepozno, bi po 3. marcu, ko izgotovim imenik družbenikov, spisal kaj malega o knjigici, katero sem do sedaj le površno pregledal.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Kovačiču, profesorju filozofije in fundamentalne teologije na bogosl. učilišču v Mariboru, zgodovinarju; Sv. Marko niže Ptuja, 23. 2. 1903

Kljub stalni oslABLjenosti in bolezni vodenice (zastajanje tekočine v telesu) Slekovec ni popuščal. Še pol leta pred smrtjo na škofijo ni prosil drugega kot to, da dobi kaplana, ker je prejšnji zbolel. V celoti podajamo njegovo zadnje (nam dosegljivo) pismo na mariborsko knezoškofijstvo:

Prečastiti kn. šk. Ordinariat!

Dosedanji kapelan pri sv. Marku č. g. Avguštin Jager je stopil vsled hude pljučne bolezni v začasni pokoj. Vsled tega je kapelanija pri Sv. Marku izpraznjena. Ker pa je ponižno podpisani sam oslABLjen in mu vsled vodenice otekajo noge, tako da more samo tiho sv. mašo služiti, zato se obrača na prečastiti kn. šk. ordinariat, da bi mu blagovolil prej ko prej poslati krepkega in zanesljivega duhovnega pomočnika. To je tembolj nujno potrebno, ker ni nikogar, ki bi mogel bolnike sprevidovati, pridigovati, posebno pa otroke na bližnjo delitev sv. birme pripravljati.

Sv. Marko niže Ptuja, dne 1. junija 1903

M. Slekovec

župnik

Da je bilo stanje resno, vidimo po tem, da je škofija na to Slekovčevo pismo zelo hitro odreagirala in že 9. junija 1903 je v Markovce prišel nov kaplan Alojz Kramaršič. Ta se je ljudem hitro prikupil in so ob naslednji njegovi premestitvi, ki se je zgodila že konec istega leta, (protestno) pisali na škofijo, naj pusti g. Kramaršiča v Markovcih.

III. DUŠNOPASTIRSKE UTEHE IN TEGOBE

Kakšni so bili izzivi dušnega pastirstva na podeželju? V nadškofijskem arhivu v Mariboru lahko

najdemo dvoje poročil (t.i. *pro-memoria* ob škofovi vizitaciji) markovškega župnika Mateja Slekovca škofiji Maribor: iz l. 1891 in iz l. 1897. Najdemo pa tudi Slekovčevo poročilo »o izvršenem umoru« v Markovcih z datumom 26. 1. 1903.

Vzemimo nekaj stavkov iz *Spomenice o npravstvenem stanju župnije sv. Marka nižje Ptuja l. 1891*, ki jo je Slekovec poslal na mariborsko knezoškofijstvo 12. 6. 1891:

Na vrhu je problem žganjekuhe in žganjepitja. Po krizi vinogradništva in pomanjkanju vina je problem žganja zaznati po celotni Štajerski in vsi župniki so bili dolžni poročati o njem. Slekovec v svoji župniji zaznava težavo, vendar je še vidi kot usodne:

Npravstveni stan župnije sv. Marka sme se kljubu temu, da se zlasti v slednjih letih, ko vinogradi, od trne uši in strupene rose okajeni slabo rodijo, med ljudstvo vedno bolj širi žganjepitje, glavni vzrok demoralizacije, imenovati vsekako še dovoljen.

Naslednji problem je deloma vezan na alkohol. To je ponočevanje nekaterih mladih, ponavadi je zraven kartanje, pri tem pa pride do predzakonskih in izvenzakonskih spolnih odnosov. Slekovec poroča, da se je trudil na to težavo odgovoriti z ljudskim misijonom, ki so ga verjetno vodili celjski lazaristi.

Iztrebiti razne razvade, osobito plevel ponočevanja in grešnega znanja, ki je zadušil in pomečkal marsikatero nježno lilijo nedolžnosti in čistosti, trudil se je podpisal ves čas svojega župnikovanja z vsemi močmi in različnimi primernimi sredstvi ter je v ta namen o priliki stoletnice obstanka župnije l. 1889 na lastne stroške oskrbel devetdnevne duhovne vaje, katere so s posebno vnemo in z vidnim uspehom vodili trije častiti misijonarji iz Celja.

Na tem mestu ne pozabi dodati vzgojne vloge staršev in moralne nevarnosti, ki jih prinaša bližina mesta Ptuj.

In ko bi ti stariši imeli večjo skrb za svoje otroke in zlasti odraščeni hčeram zabranjevali nevarne mestne službe, bi se število nezakonskih otrok še bolj skrčilo.

Povsem v skladu s takratno pastoralno teologijo je, da se bo z obnovo molitvenega in zakramentalnega življenja popravilo tudi moralno stanje; povedano po domače: bolj bodo ljudje molili in k sv. maši hodili, bolj bodo tudi drugače krepostni. Zato poročilo o moralnem stanju zaključí s svetlimi toni:

Ker pa se v novejšem času župljani obojega spola vedno bolj udeležujejo raznih pobožnosti in pogostoma prejemajo sv. zakramente, sme se upati, da se bodo z božjo pomočjo polagoma tudi to odstranilo.

Podobne vsebine in vzorec imamo v poročilu iz l. 1897.

Ker je imel na srcu stanje svojih faranov, je kot hud udarec in deloma kot svoj poraz doživljal dogodke januarja 1903, ko je prišlo v Markovcih do umora. Elementi pri tem umoru so tisti, ki so mu ves čas delali skrbi: pijančevanje, ponočevanje, kartanje, pretep. Zaradi vsega tega je v Markovcih prišlo do uporabe noža v pretepu pod oknom neke »lahke« dekle in do smrti enega od fantov. Slekovec je bil pretresen.

Kot poroča Kovačič, je Slekovec kdaj pojamlal o svoji pastoralni nemoči:

Nesrečni „šnops“ bode nam ljudi v vsakem oziru popačil in ugonobil. Človek se trudi, a dočaka malo sadu.

- Franc Kovačič, *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, 1/1904, str. 56

Vseeno je v primeru umora upal, da bo ta zločin »streznil« farane.

Razburjenost med župljani je velika in upati je, da bode ta zločin grdo ponočevanje nekoliko omejil.

- Matej Slekovec, župnik v Markovcih, Poročilo o izvršenem umoru, na mariborsko knezoškofijstvo poslano 26. 1. 1903

Iz Slekovčevih pastoralni poročil vidimo tudi kakšno stalnico, ki se na štajerskih podeželskih župnijah vleče že desetletja, če ne stoletja. Tudi danes je marsikje tako: ljudje so zelo pripravljeni pomagati pri obnovi sakralnih objektov, malo pa so pripravljeni pomagati pri bolj »tipičnih« verskih dejavnostih kot sta vodenje molitve in pomoč pri verouku.

O sodelovanju pri obnovi Slekovec piše:

Med hvalevrednimi lastnostmi, ki dičijo župljane sv. Marka, omeniti nam je pred vsem gorečnost za lepoto hiše božje. V 10 letih svojega službovanja je podpisani za olepšanje župnijske cerkve sv. Marka in za razno njeno opravo nabral in izdal čez 4000 gld. večinoma prostovoljnih darov primeroma ubogih ljudi in to v zelo slabih časih.

- Matej Slekovec, župnik v Markovcih, *Pro memoria* ob vizitaciji, na mariborsko knezoškofijstvo poslano 20. 8. 1897

Če pa se nekdo malo več angažira še pri verouku in bolj duhovniško obarvanih dejavnostih terje izstopajoče pobožen, zlasti če gre za mlado neporočeno žensko, pa hitro pride do dvignjenih obrvi in kritik. Primer sester učiteljic Stupica:

Zlasti pa si šteje podpisani v svojo prijetno dolžnost tukaj pohvalno omeniti uзорno vedenje in pobožno življenje gospodičin učiteljic, velepridnih sestic Stupica, ki z vzpodbudno pobožnostjo pristopita v vsakem tednu dvakrat k mizi Gospodovini ter se vsak den udeležite daritve sv. meše. Obe ste kot uзорni tretjerednici iskreni prijateljici molitve in cerkvenega petja. Obžalovati je le, da se tudi nad njima uresničuje izrek apostola narodov: »Qui pie volunt vivere, persecutionem patientur.«

- Matej Slekovec, župnik v Markovcih, *Pro memoria* ob vizitaciji, na mariborsko knezoškofijstvo poslano 20. 8. 1897

Zaključimo to poglavje z zanimivo »odsotnostjo«, vsaj za današnjega in ptujskega zornega kota zanimivo. V svojih pastoralnih poročilih na škofijo Slekovec nikjer ne omenja »fašenka«, oziroma pustnih običajev in mask, ki so danes pravcati zaščitni znak Markovcev. Iz ustnih virov pa je bilo slišati, da Slekovec markovskega »fašenka« ni preveč maral in da je pustni čas preživel zaprt v župnišče. Kot smo že prebrali: »bučne veselice ga niso zanimale«. Odsotnost teme »fašenka« v poročilih in pismih pa nam lahko tudi pove, da Slekovec proti »fašenku« ni zganjal kakšne »klerikalne« kampanje; kot etnografski in zgodovinski pojav pa mu je bil vsekakor zanimiv.

IV. MARIJA KOT ŽALOSTNA, BOG KOT GOSPODAR ZGODOVINE

Glede pobožnega in molitvenega življenja lahko z gotovostjo rečemo, da je Matej Slekovec opravljal vse predpisane in tudi nekatere svetovane dolžnosti, ki so spadale k takratnemu duhovniku: vodenje bogoslužij, pridiganje, vodenje ljudskih pobožnosti, procesije, molitev brevirja in rožnega venca.

Da bi kakšno pobožnost posebej gojil, ni videti. Se pa v njegovem življenjepisu večkrat pojavlja pobožnost k Žalostni Materi božji. Najprej, ko je kaplanoval v Središču ob Dravi, nato ko je kaplanoval v Markovcih pri župniku Francu Bezjaku. V Središču si je k srcu vzel cerkvico Žalostne Matere božje in kasneje cerkvi, kraju in tam rojenim duhovnikom posvetil raziskavo in knjigo z naslovom *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec*. V Markovcih je poskrbel za posodobitev in ponatis Bezjakove nabožne knjige *Marija, žalostna mati*. Je k tej marijanski noti prispevala rana izguba njegove matere? Kajti:

Pomanjkanje materine ljubezni v mladosti in skoro vsakršne pomoči v dijaških letih je vtisnilo v njegovo dušo nekako otožnost in nezaupnost.

- Franc Kovačič, *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, 1/1904, str. 56

Je Marijino žalost kontempliral zaradi svojega melanholičnega karakterja? Težko rečemo. Vsekakor Marijino bližino v žalosti Slekovec čutil in iz tega duhovnega izkustva črpal moč. Takole piše:

Ker je Marija v svojem življenju okuševala najgorenkejšo trpljenje in najbitkejšo žalost, zato ji je dal večni Bog prečudno moč, tolažiti žalostna srca, brisati solze jokajočim in lajšati trpljenje trpečim.

- Matej Slekovec, *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec*, str. 47

Podoba Boga je pri Slekovcu takšna, kot jo je gojila takrat pastoralna teologija Cerkev na Slovenskem. Iz prebranega ne moremo reči, da bi Slekovca popadal kakšen janzenizem oz. moralni rigorizem, ki je takrat znal prevzeti kakšne duhovnike, da so potem bili do ljudi trdi in gospodovalni. V smislu, Bog je hud sodnik, pred njim smo ves čas grešni, zato mora duhovnik ljudi predvsem grajati. Tudi obratne tendence pri Slekovcu ne najdemo: v smislu, da bi Boga dojemal kot nezahtevnega in predvsem odpuščajočega grehe. Tudi pri večini štajerskih duhovnikov je bilo tako: niso bili rigoristi, niso bili laksisti, temveč so v pastoralni ubirali zmerno srednjo ljudsko pot z močno narodnozavedno noto.

Slekovec se je kot duhovnik in kot zgodovinar držal naziranja, da je Bog gospodar zgodovine, natančneje, v skladu z drugo od šestih »katekizemskih« resnic »Bog je pravičen sodnik, ki dobro plačuje in hudo kaznuje«. Bog ves čas bdi nad svetom in veliki dogodki imajo teološki smisel. Tako je na primer kuga »občutljiva šiba« v Božjih rokah:

Izmed mnogoterih občutljivih šib, s katerimi Bog v svoji pravičnosti tepe in na pot poboljšanja vodi človeški rod, ki je bil na-nj pozabil, najstrašnejših jedna je pomor ali človeška kuga.

- Matej Slekovec, *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec*, str. 38

Kugo in druge nesreče imenuje »hudo obiskovanje božje«:

Istega leta /1682/ razsajala je na Gori kuga, ki je v trgu in v bližnji okolici podavila do 100 oseb. Da je to hudo obiskovanje božje tudi vikarju življenje grenilo, se samo ob sebi razumeva.

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 100

Vendar je kazen božja tudi bolj pretanjena: imenuje se pekoča vest. Slekovec poroča, kako sta se v času Krucev preko Mure spopadali in ropali dve vasi: Bakovci in Veržej. Veržejski vodja Ropoša je v srdu v Bakovcih presekala dojenčka z zibelko vred. Na koncu ga je bolela vest:

Vkljub tolikim nevarnostim, v katerih je bil Ropoša, dosegel je veliko starost in smrt je prišla ponj domov dne 3. junija 1746. Pripoveduje se, da je jako težko umiral in da je zadnji čas vedno blodil o tistem detetu, ki ga je bil v zibelki presekala.

- Matej Slekovec / Franc Kovačič, *Kruci na Slovenskem Štajerskem*, str. 54

Ko je ljudstvo preizkušeno, se mora odzvati s pokoro in spreobrnjenjem. Nesrečo lahko obrne v priložnost za poboljšanje.

Da v toliki stiski ljudje niso na Boga pozabili, je lahko misliti, vsaj je znano dovolj, da nevolja - uči moliti.

- Matej Slekovec, *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec*, str. 44

Zato Slekovec na več mestih, ko pripoveduje o velikih preizkušnjah (kuga, Turki, Kruci, verski razkol), poudarja tudi teološke in pobožne vidike ter opisuje, kakšne tipično verske zaobljube je napravilo kmetstvo, meščanstvo in plemstvo, da bi bilo konec določene nesreče. Tako vzpostavlja vzorec: »Bog hudo kaznuje« / »Bog dobro plačuje«.

Primer Župečje vasi in živinske kuge l. 1779:

In takoj drugi den se je zbrala na vse rano velikanska procesija v Župečji vesi, katero je omenjenega Vodošek-a priden sin Gašpar, še le 18 let star, na sv. Gore peljal. Ko so srečno tje dospeli, so po prejetih sv. zakramentih svojo zadevo Materi božji priporočili in pred njenim altarjem kleče obljubili, da bodo h godu Marije Snežnice leto za letom ovo romarsko cerkev obiskovali in ondi v čast device Marije slovesno božjo službo najeli, ako jih Bog zdaj milostljivo usliši in še zanaprej pred živinsko kugo obvaruje. Bog je uslišal njihovo prošnjo.

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 119

Ali:

L. 1645 je davila Kuga v Ljutomeru. Ko so pa tržani storili obljubo, da bodo šli vsako leto 2. julija s procesijo na Polenšak in da bodo tje darovali lepo bandero, je bolezen ponehala.

- Matej Slekovec (uredil in objavil Franc Kovačič), *Ljutomer. Zgodovina trga in sreza*, str. 42

V. ODLIČNOST DUHOVNIŠKEGA STANU

Eno prvih vzporednih spoznanj, ko prebiramo njegove zgodovinske spise in pisma, je, da je Slekovec zelo visoko cenil duhovniški poklic. V osebnih pismih vedno s spoštovanjem omenja druge duhovnike, na kakšnem mestu se zavzame za njih in jih brani pred obrekovanjem. V pismih za duhovnike rad uporablja pridevnik »blagi«.

Kar nekaj zgodovinskih spisov pa je oblikovanih na način, da nam podaja natančne sezname duhovnikov, ki so v nekem kraju službovali (spis *Škofija in nadduhovnija v Ptuj*) ali iz nekega kraja izhajali (spis *Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjiške* in spis *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec*).

Poglejmo, kako v slogu modernega »mreženja« priporoča dunajskemu bibliotekarju Francu Simoniču duhovnika dr. Mihaela Napotnika, rektorja dunajskega bogoslovja Avguštinca, ki je takrat raziskoval Viktorina Ptujkega:

G. dr. Mih. Napotnik, c. kr. dvorni kaplan in vodja v Avguštinca, piše sedaj o sv. Viktorinu. Nekatere stvari sem mu poslal, a Vi bi mu morebiti lahko še z učenini postregli. Če kaj najdete o tem Ptujkem škofu, - bi Vam bil brezdvomno on prav zelo hvaležen za vsako drobtinico. Je naš rojak - Konjičan in izvrstna glava ter iskren prijatelj Ljutomerskemu g. Skuhali.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Lovrenc na Dravskem polju, 20. 10. 1886

Ko je l. 1889 Napotnik postal mariborski knezoškof, je bil Matej Slekovec gotovo zelo srečen. Napotnikov vzpon je imel vse elemente po eni strani »pravljničnega«, ko preprost kmečki otrok s Tepanjskega vrha pri Konjicah postane knez, po drugi strani pa elemente posebne nadnaravne pravičnosti, saj je vsak slovenski duhovnik na visokem položaju bil razumljen kot znak, da Bog ljubi tudi ta pretežno kmečki slovenski narod. Takole piše:

Odkar je namreč ta prijazni, v divnem zatišju ležeči kraj bila sreča doletela, da je jeden njegovih sinov po previdnosti božji došel celo na škofjski prestol, so Konjice zaslovele čez meje naše domovine; kot rojstni kraj premilostljivega lavantinskega kneza in škofa dr. Mihaela Napotnika bodo se zanaprej porsod častno imenovali.

- Matej Slekovec, *Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjiške*, str. 1-2

Vsak nov duhovniški poklic slovenskega fanta se je razumevalo v narodnostni razsežnosti. Zlasti na Spodnjem Štajerskem in v Prekmurju se je dojemanje nove maše kot nekakšnega emancipatornega dogodka za vso vas, mesto, ljudstvo, podaljšalo v novo tisočletje.

Slovensko duhovništvo 19. stoletja ni služilo samo oltarju, temveč je bilo tudi v službi varovanja jezika in kulture ter v službi narodnega napredka. Zato Slekovec ne pozabi poudariti truda duhovnikov za vzgojo in izobraževanje otrok:

Zato so za blagor ljudstva vneti dušni pastirje imeli za pravo odgojo otrok vsikedar največjo skrb. Kaj radi so, kedarkoli jim je čas dopuščal, zbirali otroččje in odrasčeno mladino v svoji hiši ali v cerkvi ter so jih podučevali v krščanskih resnicah. Pogostokrat so jih učili tudi še brati, pisati, računati in več drugih za življenje potrebnih in koristnih reči. To so bile prve učilnice na deželi.

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 95

Da pa štajerski duhovnik vendarle ni bil nekak absolutist in da je ljudstvo na nek način imelo roko nad njim, zapiše Slekovec v več pasusih. O ljutomerske župnika Janezu Dumbliču na primer pove, da so ga leta 1669 zelo slovesno inštalirali, a že naslednjih letih so se obrnili zoper njega:

Toda prvotna naklonjenost Ljutomerčanov se je kmalu izgubila in že čez leto dni so župnikovi najiskrenejši prijatelji bili njegovi najhujši sovražniki. Tega si je bil največ sam kriv, ker se je proti ljudem vedel zelo surovo, svoje dolžnosti zanemarjal in precej pobujšljivo živel.

- Matej Slekovec (uredil in objavil Franc Kovačič), *Ljutomer. Zgodovina trga in sreza*, str. 44

Štajerski duhovnik je bil zelo narodnozaveden in narodnobudiljski. Slekovec je našel pesmico iz 1813, ki jo je spisal duhovnik Štefan Modrinjak in jo posvetil novomašniku Francu Cvetku. Oba duhovnika sta prihajala iz okolice Ptuja. Modrinjak najprej opozori na človeka, ki zaničuje svoj slovenski rod – »takega naj pes za plotom žre!« Nato pove, da Cvetko ni tak primer, temveč je »materne dežele cvet«. Poglejmo prve kitice, v katerih se kritizira človeka, ki mu ni mar za slovenski rod in se odraža močno nacionalno čustvo, ki se je takrat pričakovalo od duhovnika:

*Zadnji človek je na sveti,
Ki svoj rod za nič drži;
Zapstoj so mu rožni cveti
Njemu ni kaj ne diši.*

*V nadrih matrnih se 'zhrani
V njeni reji se zredi;
Mačoho os I apno brani
Mater pa za nič drži.*

*Erjav kakti Judaž bodi,
Naj te pes za plotom je,
Med Slovence naj ne hodi,
Ki je prav Slovenec ne.*

- Štefan Modrinjak, zbral Matej Slekovec, *Škofija in nadduhovnija v Ptuiju*, str. 176

Še to. V današnjem času se kot ena prvih težav Cerkve kaže v pomanjkanju duhovnikov. Toda iz Slekovčevih pisem dobimo občutek, da je tudi okrog l. 1900 bila stiska, ker je bilo premalo duhovnikov.

Ako bodo g. dekan hoteli v pokoj stopiti, njim knezoškofijstvo ne bo branilo, pa knezoškof vsakega župnika, ki take želje naznani, nagovarjajo, naj še služi, ker je pomanjkanje duhovnikov zelo občutljivo.

–Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Lovrenc na Dravskem polju, 26. 11. 1886

VI. CERKEV IN KRŠČANSKA CIVILIZACIJA

Slekovčev pogled na Cerkev (ekleziologija) je ustrezal klasičnemu reku »EXTRA ECCLESIAM NULLA SALUS«, t.j. zunaj Cerkve ni rešitve. Ta rek je moderni katolicizem dal na stran, saj je z

dvajsetim stoletjem prišel v ospredje dialog z drugimi religijami, ekumenizem med krščanskimi cerkvami ter spoštovanje tudi ateističnih svetovnih nazorov. V Slekovčevem devetnajstem stoletju pa je kraljevala bolj militantna vizija Cerkve, ki je, zbrana okrog rimskega papeža, prva nosilka resnice v svetu, iz česar izhajajo njeni privilegiji in njena strašanska odgovornost.

Je pa ravno okrog lavantinskega škofa Slomška začela vzhajati slovenska ekumenska drža, katere pionirstvo se je kazalo v Bratovščini sv. Cirila in Metoda, ki jo je Slomšek ustanovil l. 1851. Člani bratovščine, ki jo je že naslednje leto potrdil papež Pij IX., naj bi si z molitvijo in apostolskim delom prizadevali, da bi čimprej prišlo do edinosti med katoliško in pravoslavno Cerkvijo. Ker se je obenem pri narodnozavednih Slovencih krepilo zanimanje za slovanske »bratske narode« na Balkanu, tudi pri Slekovcu naletimo na določeno veselje ob poročanju o pravoslavniških ruskih kozakih na Dravskem polju.

Ob njegovem času so meseca junija 1799 bili ruski kozaki v župniji naseljeni. Dne 5. junija so obhajali na prostem polju med sv. Lovrencom in Hajdinjem binkoštni praznik s slovesno božjo službo po svojem obredu in veličastno je bilo gledati 14.000 ruskih junakov, ki so takoj drugi den odšli proti Laškemu, da bi Avstrijancem pomagali upornike vkrotiti.

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 84

Pri obravnavi drugih »sovražnikov Cerkve« in s tem evropske civilizacije je Slekovec neprizanesljiv. Včasih na zgodovino gleda kot na antagonizem med dobrim in zlim, med civilizacijo in barbarstvom. Zlasti ko gre za opise Turkov, »najhujših sovražnikov krščanstva«. Takole pravi o bitki pri Monostru (1664).

Stala sta si v resnici tukaj nasproti dva sveta: vzhod in zahod. Na eni strani so stali janičarji, poturčeni sinovi hrvaških in slovenskih starišev; videli so se tu odurni obrazi Tatarov, Mongolov, črncev iz Afrike. Na drugi strani so bili Slovani, Ogrji, Nemci, Francozi in Italijani.

- Matej Slekovec / Franc Kovačič, *Kruci na Slovenskem Štajerskem*, str. 9 (o bitki pri Monostru, 1.8.1664)

Kdor od Slovencev je umrl v boju s Turki, je brezdvomno umrl »za vero in domovino«.

Hoteli so jih sicer krščanski junaki pri Sotli zastaviti, a bilo jih je premalo. Mnogo plemenitnikov je storilo ondi smrt za vero in domovino.

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 125

Naslednji zgodovinski sovražnik katoliške civilizacije je protestantizem. O nastopu protestantizma v Središču ob Dravi piše:

Čez nekaj let pa so se črni oblaki pogubljive krivovere, katero je bil prisegolomni avguštinec Martin Luter v Nemčiji zasejal, pripodili tudi v naše kraje, in protestantizma mrak se je ulegel zlasti nad mesta in trge. Tudi Središčane je okužil deloma luteranizem, najbolj pa kalvinizem, katerega so sprideni sinovi blagega Lukeža Sekelja in sosedni grofje Zrinjski strastno razširjevali.

- Matej Slekovec, *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec*, str. 20

V tovrstnih opisih je Slekovec s protestantizmom trd. Vendar ko opisuje rivalstvo med katolištvom in protestantizmom na Ptujskem ter zaključek le-tega s proti-reformacijo, poudari vlogo evangelijskega pričevanja in pastoralne blagosti, ki so ju l. 1614 na Ptuj prinesli kapucini. Kajti v bistvu protestantizem ni toliko politično in varnostno vprašanje kot je duhovno in moralno; nenazadnje je protestantizem vzniknil zaradi stranpoti v Cerkvi. Zato se tudi poglobitna bitka zoper protestantske ideje bije na polju duhovnosti.

In česar vse reformacijske komisije z vso strogostjo in celo z vojaško silo niso dosegle, opravili so z milostjo božjo kapucini. S svojo priljudnostjo, neblinjeno ponižnostjo in nedosegljivo gorečnostjo pridobili so si kemalu vsa še tako trdovratna srca.

- Matej Slekovec, *Škofija in nadduhovnija v Ptuiju*, str. 102

Naslednji dve grožnji Cerkvi in samemu katoliškemu slovenskemu narodu sta bolj »interni«: Madžari in avstrijski cesar Jožef II.. Čeprav poudari pozitivno vlogo Madžarov v bojih proti Turkom, je do njih običajno strog. Morda je temo botrovalo dejstvo, da se je rodil v Negovi, blizu ogrske meje.

Zli duh, ki je naši deželi povzročil toliko gorja, še vedno tiči v Madžarih.

- Matej Slekovec / Franc Kovačič, *Kruci na Slovenskem Štajerskem*, str. 68

V času Jožefa II. je marsikateri duhovnik zagovarjal velikopotezne jožefinske ideje o prenovi Cerkve na Avstrijskem. Kasneje je mnenje duhovnikov bilo, da je »strupena slana zloglasnega jožefinizma« naredila Cerkvi ogromno škode. Slekovec je nedvoumen:

... proticerkveno in nekatoliško mišljenje, ki je kot strupen sad zloglasnega jožefinizma skozi pol veka močno oviralo vsak napredek v verskem ozirju.

- Matej Slekovec, *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec*, str. 62

VII. LJUBEZEN DO SLOVENSKEGA NARODA

Ko sem v mariborskem škofijskem arhivu brskal po dokumentih ptujske dekanije v obdobju okrog l. 1900, sem kmalu izumil metodo, kako hitro najti kaj Slekovčevega. Iskati je bilo potrebno najlepši rokopis in spis v slovenskem jeziku. Noben drug duhovnik iz ptujske dekanije so ni mogel kosati s Slekovcem v lepoti in čitljivosti rokopisa. Poleg tega so mnogi lavantinski duhovniki tistega časa, četudi po rodu Slovenci, pisali svoja poročila in dopise na škofijo v nemščini – Slekovec vedno v slovenščini.

Slovenščino je uporabljal tudi na naslovnici poštnih kuvert, ko je pisal na Dunaj dr. Simoniču, v univerzitetni knjižnici sicer vodji oddelka za slavistiko. Primer z datumom 13. 3. 1903:

***Blagorodni in veleučeni
gospod Dr. Fr. Simonič
skriptor na c. kr. vseučiliški knjižnici
na Dunaju Wien
II. Thiergartenstrasse, 4***

Gotovo je ves čas imel pred očmi, da se slovenski narod mora zbuditi, emancipirati in se samostojno razvijati. V opisu Dravskega polja tako najdemo njegovo prepričanje in vero, da »v spone sužnosti zakovani narodi« imajo pravico in dolžnost boriti se »za svojo naravno prostost«, čeprav pri tem zemljo močijo s svojo krvjo.

Tukaj, kjer je deroča Drava svojo strugo že večkrat spremenila ter njive, travnike in biše podkopala, so se v teku več stoletij bojevali razni, v spone sužnosti zakovani narodi za svojo naravno prostost in močili s svojo krvjo prodnato zemljo.

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 5

Kaj je mislil z močno podobo močenja prodnate zemlje s krvjo, je razvidno iz njegovih zgodovinskih spisov, v katerih brez olepšav govori o trpljenju Slovencev skozi zgodovino.

Posebno veliko trpljenje so Slovincem nanegli Turki, ki so našo deželo več ali manj hudo nadlegovali dobra tri stoletja, če štejemo, da je po Slekovčevih kronikah prvi turški napad na slovensko Štajersko bil izveden l. 1369 (ropanje Ptuja in okolice), zadnji pa l. 1710 (ropanje okolice Radgone). Slovenci smo v Evropi imeli pravicato vlogo »predzidja krščanstva«, kar je nujno vplivalo na naš določen zaostanek v kulturi in gospodarstvu. Tole so njegove zaključne misli v knjigi o turških vpadih:

Pri tolikih in tako silnih navalih se pač ni čuditi, da smo Slovenci v napredku in omiki za drugimi narodi zaostali, in zelo nebvaležno je, ako nam kdo to očita. Ko so si oni zidali cerkve, gojili vednosti, književnost in omiko, ko so cvetela njih mesta, napredovala kupčija in obrtnost, stal je ubogi Slovenec z orožjem v roki na straži, in varujoč svoje imetje, domovino, pa tudi druge dežele vedno pretečega sovražnika, bojeval se je slovenski sin s krutim Turčinom. In zato, da je narod slovenski toliko stoletij odbijal turško silo in zadrževal pogubonosne valove, ki so pretili zaliti vso Evropo in ugonobiti krščanstvo in omiko, ni prejel nobenega plačila in priznanja, tako da se tudi tu potrjuje resnica znanega pregovora: nebvaležnost je plačilo sveta.

- Matej Slekovec, *Turki na slovenskem Štajerskem*, v *Slovenske Večernice za pouk in kratak čas*, 1894, str. 54

Kot pripadnik naroda z veliko izkušnjo trpljenja in zapostavljanja in kot mož s poslanstvom dvigniti ta narod tudi s pomočjo zgodovinopisja je Slekovec bil občutljiv, če je naletel na kakšno obliko šikaniranja ali tihega prezira s strani nemške sfere. V pismih Simoniču najdemo na dveh mestih omembo, da so ga »nemčurji« ali pravi Nemci ovirali pri raziskovalnem delu. Primer:

Mi Slovenci smo pač ubogi reveži, povsod nas prezirajo in na stran pehajo. Tega sem se v novjšem času moral zopet prepričati tudi jaz. Pred tremi tedni zaznamoval sem g. profesorju Majcenu nekatere knjige in ga prosil, naj mi nje po gimnazijskem ravnateljstvu iz Gradca poskerbi. On je takoj drugi den ravnatelja pismeno prosil, a sedaj je že tri tedne in knjig še vedno ni. (...) Pa g. Majcen in g. Kunstek menita, da ravnatelj niti pisal ni po nje, ker je (...) očiten nasprotnik Slovencev.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Lovrenc na Dravskem polju, 22. 3. 1887

Da se je v 19. stoletju pričakovalo od štajerskega duhovnika, da je prvi narodni buditelj, smo videli na primeru pesmice iz leta 1813, ki jo je spisal duhovnik Štefan Modrinjak in jo posvetil novomašniku Francu Cvetku (slednji je bil doma iz Dornave). Naj dodamo: Modrinjak bi lahko ob enkratni priložnosti nove maše novomašniku napisal kakšno bolj poduhovljeno pesem, vendar se je odločil za izrazito nacionalno/nacionalistično rotitev.

Slekovec pri opisih duhovnikov rad poudari njihovo delo za slovenski narod. Takole povzame o ljutomerskem župniku Antonu Klemenčiču, ki je to župnijo prevzel za časa Slomška.

Dne 2. novembra 1854 je postal župnik v Ljutomeru, kjer si je kot iskren domoljub nabral nevenljive zasluge za narodno stvar. Bil je modre in prebrisane glave, jeklenega značaja in dobrega srca ter je na vso moč branil slovenske pravice. Da je ljutomerski okraj v narodnem ozirju bil tako probujen, je največ njegova zasluga.

- Matej Slekovec (uredil in objavil Franc Kovačič), *Ljutomer. Zgodovina trga in sreza*, str. 58

Lahko si predstavljamo, da je na ravni idej in čustev bil podobnih narodnoobrambnih in narodnobuditeljskih drž tudi Mateja Slekovec, zlasti ker je kot duhovnik ves čas služboval na podeželju med slovenskim kmetstvom.

VIII. ZGODOVINOPISJE KOT POSLANSTVO

Franc Kovačič poroča, kaj se je pripetilo, da se je Matej Slekovec začel zanimati za zgodovino in za primarne vire (listine, matrike,...):

Ko je pa kapelanoval v Središču, so imeli Središčani neko pravdo, kar je Slekovca napotilo, da je začel brskati po ondotnih trških listinah. Pri tem se mu je vzbudilo veselje do zgodovinskega raziskovanja; izboren pomnež ga je nekako opominjal, da je poklican na zgodovinsko polje.

- Franc Kovačič, *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, 1/1904, str. 58

Matej Slekovec je gotovo moral pred seboj, pred drugimi duhovniki in pred zaupanemu mu ljudstvu nekako »opravičiti«, zakaj se toliko ukvarja z zgodovino. Če bi ne župnikoval in bi delal ali v knezoškofijskih uradih ali kot profesor v bogoslovju, bi bilo samoumevno, da raziskuje stare listine in sestavlja kronike. Za podeželskega kaplana in župnika, za povrh brez ustrezne akademske izobrazbe, pa tako delo ni bilo samoumevno.

Da bi »opravičil« svoje delo, se nasloni na modrost starih. V trdnem prepričanju, da zgodovinopisje pomaga posamezniku in družbi k boljšemu življenju, kar v prvem stavku uvoda v svojo lovrenško kroniko citira tudi Cicerona. Cicerona je za prihodnost menil, da ni dobro, da bi ljudje vedeli zanj. Za preteklost je učil obratno: nujno je, da jo poznamo.

*Ne vedeti, kaj se je godilo, preden si rojen bil,
je toliko, kakor zmirom otrok biti.*

- Ciceron, Slekovec citat

Nadalje se nasloni na antropološko in družinsko izkustvo pripovedovanja ter prenašanja duhovne dediščine in spomina iz roda v rod.

Le pogledj, kako skrbno paži majhen vnukec na vsako besedo osivelega dedeka, ko mu o minolih časih pripoveduje, in kako tudi odraščeni, naj bi se o kateri stvari še tako glasno razgovarjali, mahoma vtibnejo, ako jim kdo začne praviti, kaj veselega ali žalostnega da se je v teku let že zgodilo.

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 3

Končno se Slekovec nasloni na avtoriteto pokojnega »vladike« Slomška, ki je spodbujal narodopisje in raziskovanje preteklosti slovenskih krajev. Takole ga citira v uvodu v lovrenško kroniko:

... kajti zgodovina je »učiteljica življenja, vir naših pravic in dolžnosti, voditeljica bodočih časov ne le za cele narode in države, ampak tudi za posamezne kraje, rodbine in ljudi«, tako neko je bil pisal naš nepozabljeni rajni knez in škof Anton Martin Slomšek v okrožnici, ki jo je bil dne 19. decembra 1. 1855 svojim duhovnikom razposlal. »Zato pa nismo le velike hvale dolžni,« piše vladika nadalje, »tistim našim prednikom, ki so z napisi, spominjki in vestnimi popisi zgodovinskih dogodkov zgodovino prejšnjih časov ohranili, ampak tudi mi moramo dogodbe sedanjega časa potomcem ohraniti po spominjkih in vestnih spisih o važnih dogodbah.«

- Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju*, str. 3

Kljub velikanskemu obsegu ukvarjanja s preteklostjo in použivajoči zgodovinopisni strasti je Slekovec praktično vse do smrti ostal podeželski dušni pastir Spodnjega Podravja. Podeželje mu je priskrbelo marsikatero nevšečnost, zlasti ker je bil fizično odrezan od mest, v katerih so bili arhivi, knjižnice, intelektualna družčina, pa tudi njemu ljuba elektrika. Takole je potožil, ko je bil še kaplan pri sv. Lovrencu:

Lebko si torej mislite, kako je težavno za me, ki na deželi stanujem, - knjige si izposojevati.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Lovrenc na Dravskem polju, 1. 1. 1886

V fizični odmaknjenosti od pomembnih arhivov in knjižnic si je vendarle zelo znal pomagati s sredstvi, ki so mu bila na voljo: vlak in pošta. Včasih se je hitro odločil, skočil na vlak in se odpeljal v Gradec v arhiv; že čez nekaj dni se je vrnil z zapiski. Zelo se je posluževal tudi pošte. V enem od pisem Francu Simoniču se opravičuje, ker ni mogel pravočasno odpremiti določenih arhivskih listin. Ni pa jih mogel, ker je imel poštni nabiralnik na železniški postaji v Strnišču premajhno režo in mu ni bilo mogoče vanj stlačiti pošiljke.

Pomoč pri zbiranju in obdelavi gradiv je iskal predvsem pri drugih duhovnikih, tudi kaplanih. Cirkovski kaplan Franc Korošec na primer je zanj iz latinščine prevedel zgodovinski dokument iz 1.

1681 o kugi na Dravskem polju, katerega avtor je bil hajdinski župnik Ivan Jurij Hauptmanič (Prim. Matej Slekovec, *Škofija in nadduhovnija v Ptuji*, str. 124-127). Predstavljamo pa si lahko, da njegovi delavnosti in tempu drugi duhovniki niso mogli slediti. Ko je sestavljal ljutomersko kroniko, njemu najljubši izdelek, je doživel kar dve odpovedi s strani kaplanov. Tako markovski kot makolski nista naredila, kar sta obljubila:

Najbrž bi tudi šlo, pa kaplan, ki piše kulturno zgodovino, je (?)ijan obtičal. Priganjam ga sicer, a od božiča še ni črke napisal. Bog ve, ali ga bom pripravil, da zgotovi. Najbrž ga bodo predstavili in potem bom moral dva obširna oddelka delati sam. Tudi Pintarič, kaplan v Makolah, katerega sem že septembra l.l. prosil, naj bi mi napravil naslov in po Višerju narisal stari Ljutomer, Doljni grad in Branek - me je pustil na cedilu.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Marko niže Ptuja, 29. 1. 1896

Slekovčevo življenje za moralo biti zelo intenzivno, danes bi rekli, da je bil garač, na meji manije. Verjetno je delal tudi ponoči. Tako ga opiše Kovačič:

Sedel je navadno v svoji spalni sobi, ki mu je bila ob enem delavnica, v gostem dimu, — navadno je namreč pri pisanju kadil. Popolnoma zamišljen v svoje zgodovinske probleme je pozabil na vse krog sebe.

- Franc Kovačič, *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, 1/1904, str. 57

ČE ZAKLJUČIMO ...

Zaključimo z lepim citatom. Zbiranje zgodovinskega gradiva in knjigoljubnost Matej Slekovec razume kot »domovini v korist in slavo«, kot se izrazi v pismu Simoniču, ko ga znova prosi za neko uslugo.

Dal Bog, da bi z ljubo pomladjo se ojačile vaše oči in bi mogli z njimi še mnogo let uspešno delovati domovini v korist in slavo.

- Matej Slekovec v PISMU Francu Simoniču, bibliotekarju na univerzitetni knjižnici na Dunaju; Sv. Marko niže Ptuja, 11. 4. 1896

Ljubezen do svojega naroda ga je gnala, ampak nobeno od obeh poslanstev, ki ju je izpolnjeval – duhovnik in pisatelj –, ni smelo trpeti na račun drugega. Tako se zdi, da se je pri sebi ravnal Matej Slekovec. Obe poslanstvi je odlično izpolnil. Nastradalo pa je pri tem njegovo telo, umrl je pre zgodaj: 57 let star. Zaslužen je pokopan med imenitnimi Slovenci na ljubljanskem Navju.

OSEBNI DODATEK: VIKTORIN PTUJSKI

Naj kot pisec dveh romanov o krščanstvu na antičnem Ptuju pristavim še ta lonček. Zanimalo me je, kako je Matej Slekovec zgodovinopisno predstavil sv. Viktorina Ptuskega in koliko sem jaz v svojih delih »odstopil« od njegovih ugotovitev.

Slekovec Viktorina približa bralstvu v knjigi *Škofija in naddubovnja v Ptuji*, ki je izšla l. 1889. Leto prej je izšlo na Dunaju v samozaložbi izjemno delo dr. Mihaela Napotnika z naslovom *Sveti Viktorin, škof Ptujski, cerkveni pisatelj in mučenec*. Zagotovo je Slekovec prebral Napotnikov spis, preden je sam opisal zgodnjekrščanski Ptuj in sv. Viktorina.

Najprej me je zanimalo, od kod meni Slekovec, da je prišlo krščanstvo v Poetovio. Staro izročilo je pravilo, da iz Ogleja in od Mohorja in Fortunata. Slekovec piše:

Mogoče je, da je po njih /po Mohorju in Fortunatu/ luč sv. vere zasijala tudi v Ptuj, a verjetniše je, da so prvi oznanjevalci sv. vere v Ptuj prišli iz Srema.

Sam sem se v romanu *Sonce Petovione* na podlagi novejših razprav odločil, da ga opišem kot prišlega konec 2. stoletja »iz Srema«, se pravi iz Sirmiuma, današnje Sremske Mitrovice.

Drugo vprašanje je, kdo je bil Viktorin po poreklu. Staro izročilo pravi, da Grk, celo iz Aten. Temu pritrjuje tudi Slekovec, a z zadržkom:

Domovina tega slavnega vladike je bila najbrž Grecija, kajti sv. Hijeronim poroča o njem, da je umel bolje grški, nego latinski jezik. Vendar pa ni nemogoče, da je bil rodом Ptujčan ter je dobival skrbnejšo odgojo v grščini, kakor v latinščini, čemur bi se po takratnih razmerah in običajih ne bilo čuditi.

Današnji zgodovinarji se nagibajo k tezi, da je Viktorin bil rojen Ptujčan, nenazadnje je ime Viktorin bilo za časa Rima v noriško-panonskem svetu pogosto. Za tezo Viktorinove »domorodnosti« sem se odločil tudi jaz v romanu *Šesti pečat*.

Debata o letnici in kraju Viktorinove smrti še ni zaključena. Če je indikacija »2. november za časa Dioklecijana« nesporna, še namreč ni jasno katerega leta je umrl. Francozinja Martine Dulaey, velika raziskovalka sv. Viktorina, ki je l. 2003 predavala na ptujskem simpoziju o Viktorinu, je mnenja, da je umrl okrog l. 285. Pravi namreč, da Viktorinov jezik in teologija ne spadata v obdobje po l. 300, temveč v prejšnje. Še manj je jasno, kje je ta ptujski škof in pisatelj umrl in kako so ga ubili.

Glede datuma in kraja Slekovec pravi in tudi jaz se v romanu *Šesti pečat* držim slednjega:

Umrl je kot krščanski mučenik za cesarja Dioklecijana dne 2. novembra l. 303. najbrž v Ptuji.

PREMALO POZNAN ŽUPNIK IN ZGODOVINAR MATEJ SLEKOVEC

Viljem Podgoršek

V Kunovi, ki spada pod župnijo Negova je bil leta 1846 rojen Matej Slekovec, ter je med leti 1883 do 1887 v Župniji sveti Lovrenc opravljal službo kaplana. Njemu se lahko zahvalimo, da je leta 1885 izdal knjigo Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju s podnaslovom Krajepisno-zgodovinske črtice. Župnija in delno še nekatera bližnja naselja so tako dobila neprecenljiv zgodovinski vsestranski opis etnoloških zanimivosti, načina življenja, kmetovanja in še vrsto drugih zanimivosti, ki so bila tedaj tipična za širšo območje. Čeprav so se po njegovem delu kasneje zgledovali še mnogi tudi bolj poznani zgodovinarji, verjamem, da je zanj slišal ali celo prečital omenjeno knjigo le redko kdo.

Letos decembra bo minilo sto dvajset let od njegove smrti in zato je primerno, da se tudi v občini Kidričevo njegov doprinos na področju zgodovine širše predstavi. Pokopan je sicer v Ljubljani na pokopališču na Navju, kjer je občina Ljubljana pred kratkim na pobudo Zgodovinske sekcije Matej Slekovec, ki deluje pod okriljem DPD Svoboda Kidričevo, ponovno v spomenik vgradila medaljon z njegovo podobo.

Omenjena zgodovinska sekcija ki je po njem poimenovana, je pripravila ob obletnici njegove smrti več prireditev:

Vsi naročniki občinskega glasila Ravno polje bodo prejeli ponatis zgoraj omenjene knjige. Verjamem, da bo zanimivo branje vsem, saj predstavlja vsebine, ki izredno zanimivo predstavijo življenje, navade, običaje ter še marsikaj, kar je bilo značilno za širše področje v 2. polovici 19. stoletja. Nekateri bodo preko zapisov priimkov ali drugih značilnosti lahko poiskali tudi svoje korenine. Ponatis, kot tudi financiranje drugih prireditev je omogočila občina Kidričevo, kateri se v imenu sekcije toplo zahvaljujem. Ves projekt poteka tudi v sodelovanju z župnijo sv. Lovrenc, kateri gre prav tako zahvala.

V soboto 25. novembra bo v dvorani občine Kidričevo potekal simpozij, ki bo osvetlil vsestranski pomen Mateja Slekovca kot duhovnika, zgodovinarja. Predavatelji prihajajo iz Filozofske fakultete, z oddelka za zgodovino v Mariboru, kot duhovnika pa bo ga predstavil g. Branko Cestnik. Ob simpoziju bo tudi priložnostna razstava njegovih originalnih del ob sodelovanju Knjižnice iz Ptuja, zasebnih zbiralcev in osnovne šole v Kidričevem.

Kot trajen spomin nanj pa je naslednji dan, to je v nedeljo, predvideno odkritje spominske plošče na cerkvi v Lovrencu. Do sedaj so njemu v spomin postavili spominsko ploščo na cerkvi v Negovi, to je župnija iz katere je prihajal, ter na župnišču v Markovcih, kjer je na svoji duhovniški poti najbolj dolgo deloval. Posnetka obeh plošč sta vidna na slikah.

Čeprav šele sto dvajset let po njegovi smrti, ko se tudi najstarejši občani ne morejo spomniti njegove prisotnosti v Lovrencu, je primerno, da se spomin nanj in njegovo neizbrisno delo, predstavi širše.

Člani zgodovinske sekcije Mateja Slekovca vabimo občane, da se udeležijo prireditev ter tako spoznajo delček preteklosti, ki je že zdavnaj za nami.

Že postavljene spominske plošče

Fotografije:

- Ivan Tušek plošča v Negovi.
- Zbornik občine Markovci z naslovom »Iz Korantove dežele«.

Spominska plošča je bila postavljena 26.11.2023 in posvečena v spomin na veliko delo za kraj in župnijo, na župnijsko cerkev Svetega Lovrenca v Lovrencu na Dravskem Polju.

Plošča je iz marmorja, Carrara svetla, 1000x950x20 mm, črke gravirane črne in pritrjena z štirimi vijaki.

Fotografija: Vladko Meglič

ZAHVALA:

Občini Kidričevo
Osnovni šali Kidričevo
Župniji Sv. Lovrenca
TALUM d.d. Kidričevo
Knjižnica Ivana Potrča Ptuj
Oktet Muzik

Posnetek celotnega simpozija in otvoritve spominske plošče je objavljen na Youtube naslovu:

https://youtu.be/aYIovz_sdpM

https://www.youtube.com/watch?v=aYIovz_sdpM&ab_channel=VladkoMeglic

https://www.youtube.com/watch?v=eSCDQOcOUdE&ab_channel=VladkoMeglic

https://www.youtube.com/watch?v=aYIovz_sdpM&t=7851s&ab_channel=VladkoMeglic

ZGODOVINA KIDRIČEVO
<https://zgodovinakidricevo.wordpress.com>

